Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-нээ гарана | № 27 (16250) | 1983 оной февралиин 2, среда | Сэн 3 мүнгэн.

Ю. В. АНДРОПОВ МОСКВАГАЙ СТАНОК БҮТЭЭГШЭДТЭЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андропов Москвагай Серго Орджоникидзиин нэрэмжэтэ станок бүтээлгын заводто ерэбэ. Нүхэр Ю. В. Андропов предприятиин цехүүдээр ябажа, заводой гаргадаг продукцитай танилсаһан байгаа. Бригаданууд болон участогуудта хүрэхэдөө, Юрий Владимирович Андропов хүдэлмэришэдтэй, мастернуудтай хөөрэлдэһэн, тэдэнэй ажалай эмхидхэлтэй, һуралсал болон амаралтатай танилсаһан байна.

Механическа хабсаргалгын цехтэ хүрэхэдөө, Ю. В. Андропов мэргэжэлтэдээр хэр зэргэ хангагданхай гээшэбта?—гэһэн асуудалаар һонирхобо.

Заводой директор Н. С. Чикирев энэ асуудалда харюусахадаа эндэ шиидхэгдэхэ горитой юумэн бии гэжэ хэлээ.

Ю. В. Андропов. Энэмнай ямар асуудал гээшэб?

Н. С. Чикирев. Слесарьнүүд, электро-хабсаргагшад дуталдана, залуушуул эдэ мэргэжэлнүүдээр хүдэлхэеэ ороногүй. Энэ асуудал гансал Москвада бэшэ, харин бусад хото городуудта хабаатай байна. Заводто станочнитуудые һурган бэлдэхэ талаар бэрхэшээл түбэгүүд тохёолдоно.

Ю. В. Андропов. Станочнигуудай салин хүлһэн ямар бэ?

Н. С. Чикирев. Яһала һайн.

Ю. В. Андропов тошьлдогшо С. А. Королевто хандажа асууба: үнинэй хүдэлнэ гүт?

С. А. Королев. Долоон жэл соо хүдэлжэ байнаб.

Ю .В. Андропов. Бухы саг соогоо станогой дэргэдэ гү?

С. А. Королев. Тиимэ.

Ю. В. Андропов. Теэд салинтнай ямар бэ?

С. А. Королев. Бараг һайн.

Ю. В. Андропов. Тодорхойлбол хэды гээшэб?

С. А. Королев. 250 түхэриг болодог.

Ю. В. Андропов. Слесарь ехэ мүнгэ олодог гү?

С. А. Королев. Үгы ааб даа, адлирхуу байха.

Удаадахи цехтэнь заводые һэльбэн шэнэлхэ тухай, предприятиин үйлэдбэрилэн гаргадаг зарим эдлэл хэрэгсэлнүүд тухай хөөрэлдөөн болобо. Дэлхэйн дэлгүүр дээрэ эдэ станогууд хэр зэргэ һайшаагдадаг гээшэб, ямар оронуудта худалдагданаб гэжэ Ю. В. Андропов һонирхоһон байгаа.

Ю. В. Андропов. Танай завод социалис оронуудай предприятинуудта техническэ ямар туһаламжа үзүүлдэг бэ?

Н. С. Чикирев. Бидэ заводойнгоо үйлэдбэрилэн гаргаһан продукциие СЭВ-эй гэшүүн-оронуудта худалдадагбди. Социалис оронуудай мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэд дүй дуршэлыемнай халан абахаяа манайда ерэдэг юм. Бата бэхи харилсаа холбоон бэелүүлэгдэдэг. Жэшээнь, Чехословакиин ханинарнай бидэнэртэ айлшалдаг. Бидэ тэдэнэртэ ошодогбди.

Ю. В. Андропов автомат станогуудые заһабарилагша Б. А. Шунинда хандаба: Та энэ заводто үнинэй хүдэлнэ гүт?

Б. А. Шунин. Хорин жэл соо хүдэлнэб.

Ю. В. Андропов. Харин энэ линидэ?

Б. А. Шунин. Зургаан жэл соо.

Ю. В. Андропов. Эндэ хүдэлжэ һурахын тула ехэ саг хэрэгтэй гээшэ гү?

Б. А. Шунин. Хододоо шэнэ юумэ шудалха ушартай болодогбди.

Ю. В. Андропов. Энэтнай хүшэр хүндэ байгаа ёһотой?

Б. А. Шунин. Хүшэр хүндэ юм аабза, теэд шудалха хэрэгтэй.

Үйлэдбэриин ветеран заһабарилагша М. Ф. Скрипкин хөөрэлдөөндэ ороолсобо: Юрий Владимирович, шудалаад байхада, хүдэлхэдэ хүнгэн юм.

Ю. В. Андропов. Теэд энээнэй һүүлээр ямар нэгэн шэнэ юумэ дахинаа үгэхэ юм бэшэ гү?

М. Ф. Скрипкин. Тэрэниинень шудалхабди, мэргэжэлнай тиимэл ха юм даа.

Ю. В. Андропов. Нюусаар үшөө нэгэ асуудал һурахамни? Хэды салин абанабта?

М. Ф. Скрипкин. Элбэг хүрэдэг даа.

Ю. В. Андропов. Булэтнай ехэ гү?

М. Ф. Скрипкин. Хоюулаабди.

Залуу хүдэлмэришэнэй хүдэлжэ байһан станогой хажуугаар үнгэрэн гарахадаа. Н. С. Чикирев иигэжэ ойлгуулна: «Энэ — минии хүбүүн. Тэрэ институт дүүргээд, станогто хүдэлхые шиидэә».

Ю. В. Андропов. Та ямар институт дүүргээбтэ?

В. Н. Чикирев. Станкоинструментальна. Институдта һурахаяа орохынгоо урда тээ энэ заводто хүдэлөө һэм. Һургуулияа дүүргэһээр лэ эндэ хүдэлһэн байгааб. Бидэ угай хүдэлмэришэдбди, юуб гэхэдэ, эжымнай мүн лэ энэ заводто хүдэлдэг.

Ю. В. Андропов. Юундэ станогто хүдэлхые шиидээбтэ?

В. Н. Чикирев. Станогуудые бүтээлгые һайнаар мэдэжэ абахын тула тэдээн дээрэ хүдэлхэ хэрэгтэй.

Заводой ветеран, үрэмдэгшэ эхэнэр В. П. Чайка Ю. В. Андроповто дүтэлбэ.

В. П. Чайка. Дүшэн хоёрдохи жэлээ заводто хүдэлжэ байнаб. Пенсидэ гараихайб, һайнаар үдэшөө һэн. Гэртэхи байдални һайн. Теэд гэртээ юу хэхэ гээшэбиб? Коллектив соогоо ажаллаһамни дээрэ. Эндэ намайе хүндэлдэг. Халуун дулаан үгэнүүдые хэлэдэг. Арбан табатайхан басаган ябахадаа би 1942 ондо заводто хүдэлхэеэ ороо һэм. Тинхэдэ һайнаар хүдэлһэнэймни түлөө намайе бишыхан поршоонхоор шагнаһыень мартагшагүйб. Шадалтайл байһан сагтаа заводтоо хүдэлхэб.

Удаань хүдэлмэриин забһарлалгын үедэ заводой конференц-зал соо нүхэр Ю. В. Андропов цехүүдэй болон заводой управлениин түлөөлэгшэдтэй — хүдэлмэришэдтэй, бригадирнуудтай, технигүүдтэй, инженернүүдтэй, предприятиин, партийна, профсоюзай ба комсомолой организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаһан байна.

Заводой парткомой секретарь В. М. Кубрин уулзалга нээгээ.

Заводой түүхэ тухай, социалис мүрысөөнэй ябаса тухай, КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые предприятиин коллективэй бодото дээрэнь бэелүүлжэ байһан тухай, станок бүтээлгын технико-экономическа үрэ дүнгүүд болон хараа түсэбүүд тухай заводой директор Н. С. Чикирев хөөрэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй һүүлээр заводой коллектив жаяг журамай асуудалда бури анхаралтайгаар хандаһан байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Москвагай бусэд предприятинуудтай хамта манай завод ажалай эмхидхэлые һайжаруулха, ажалай ба үйлэдбэриин журамые бэхижүүлхэ үүсхэл гаргаа. Хүдэлмэриин сагай гээгдэлые хороохоной ашаар 1983 ондо ажалай бүтээсые наада захань 1,5—2 процентээр дээшэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри абтаба. Мүнөө ажалай журамые бэхижүүлхэ талаар бэелүүлжэ байһаг хүдэлмэримнай үнэхөөрөөшье тон шухала гэжэ һананаб. Бидэ дутагдалнуудаа ойлгонобди, тэдэниие усалхахын тула яажа тэмсэхэ байһанаа мэдэнэбди. КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлжэ шадаха байнабди. Хараалагдаһан ехэ түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын түлэ предприятиимнай коллектив энэ жэлдэ горитой социалис уялгануудые абаһан байна. Коллективүүдтэ хамтын суглаан дээрэ тэдэ уялганууд зүбшэн хэлсэгдээ. Байгша оной түсэбые декабриин 27 болотор дүүргэхэ гэһэн уялга абабабди.

• • •

Удаань КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В Андропов суглаагшадта хандажа үгэ хэлэбэ.

Хүндэтэ нүхэдүүд! Хүндэмүүшэ халуунаар угтаһанайтнай түлөө таанадта ехэ баяр баясхалан хүргэнэб. Таанадай иимэ халуун дулаан хандасые саашадаа харюулхал байхаб, таанадай этигэл найдалые харюулхын тула эршэмтэйгээр хүдэлхые оролдохоб. Эдэ бүгэдын ганцал намда бэшэ, харин Центральна Комитедтэ, Политбюродо хабаатай байһаниинь мэдээжэ. Энэнэй түлөө баяры хүргэнэб.

Москвагай бусад коллективүүдтэй хамта таанадай Центральна Комитедэй ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые дэмжэжэ байһанайтнай түлөө партиин Центральна Комитедэй үмэнэһөө таанадта талархажа байһанаа мэдүүлхые хүсэнэб. Орон доторнай бухы ажалша коллективүүдтэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые халуунаар һайшаажа байһаниинь баяр түрүүлнэ. Тиимэһээ Пленум дээрэ хэлэгдэһэн бухы юумэн үнэхөөрөөшье хүнүүдэй анхарал татаһан байна. Оронойнгоо экономикые саашадань хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн партиин шиидхэбэринүүдые совет хүдэлмэришэн ангиин нэгэн һаналтайгаар дэмжэжэ байһые мэдэрнэбди.

Тэдэнэй городой партийна организациин һайн түшэг тулгуури болодогыень партиин городской комитет болон партиин Центральна Комитедэй тэдээндэ найдажа шададаг байһыень танай гайхамшагта коллектив элирхэйлэн харуулаа.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй ехэ удха шанартай байһан тухай нүхэдүүд эндэ хэлэбэ. Энэ жэлдэ манай ороной арадай ажахые хүгжөөхэ харгы замууд пленум дээрэ хараалагдаһан, манай барилгын, манай үйлэдбэриин хэмжээнтэй холбоотой ехэ зорилгонуудай Пленум дээрэ табигдаһан ушараар тэрэнэй удха шанар тодорхойлогдоно. Манайда тэрэ асари ехэ удха шанартай байна. Дэлхэй дээрэ нэгэшье орон иимэ ехэ, жэшээнь, булад, нефть болон бусад продукци үйлэдбэрилдэггүй юм. Пленумэй шиидхэбэринүүд үшөө юундэ шухала удха шанартайб гэхэдэ, тэдэ энэ жэлэй түсэбые бэелүүлгэдэ бидэндэ ушаржа байдаг, мүн ушаржа болохо хэдэ хэдэн бэрхэшээл түбэгүүдые хараада абадаг байна.

Бидэндэ хүсэд хүрэхэ металл үгэнэгүй, электрын элшэ хүсэн дуталдана гэһэн үгэнүүд хаа-яа дуулдадаг байна. Энээниие заһаруулха хэрэгтэй. Зүгөөр коммунистнууд, предприятиин хүтэлбэрилэгшэд, ажалай бухы коллективүүд, түсхайлбал, танайшье коллектив али бухы янзын нөөсэнүүдые бухы хэмжээгээр арьбалхын тулада доторой арга боломжонуудые олохо ёһотой гэжэ бидэнэр мүн лэ тоолодог гээшэбди.

Манай ажахын ябуулгын хэдэн тон шухала участогуудта табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо доогуур үрэ дүнгүүд түйлагдана гэһэн асуудал Пленум дээрэ шангаар табигдаа һэн гэжэ һанана ёһотойт. Мүн ажалай бүтээсэ ааляар дээшэлүүлэгдэнэ, энэнь мүнөө бидэниие хангажа шадахагүй байна гэжэ хэлэгдээ һэн. Экономикодо хэрэгнай һанаһанда үшөөл хүрэнэгүй гэжэ таанар өөһэдынгөөшье предприятиин ажалһаа мэдэрнэ ёһотойт.

Эндэ иимэ юумэн тухай хэлэгдэнэ. Бидэнэй бүтээн гаргадаг юумэмнай үсөөн бэшэ ушарта дан үнэтэй болоно. Материальна, финансова зөөри нилээд үлүүсэ гаргашалагдана, ажалай хүсэн хэтэрмэ ехээр ашаглагдана. Энээнэй хойшолонгынь ямар бэ гэхэдэ, үйлэдбэриин ургалта болон хүн зоной мүнгэ зөөриин ургалтын хоорондо алгасал гарана.

Иимэ алгасалай яажа гарадагыень нэгэ жэшээ дээрэ харуулая. «Түсэбтэ заһабари оруулха» гэһэн үгэнүүд таанар бүгэдэндэ мэдээжэ. Түсэбтэ даалгабариие ехэ болгохо тээшэ заһабариин оруулагдаһан тухай би дуулаагүй хүмби. Хэрбээ «заһабари оруулагдаха тухай» хэлэгдээ хадаа, түсэбые багадхаха гэһэн удхатайл гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. **(Зал соо энеэдэн).** Энээнэй ямар юумэндэ хүргэдэгынь элитэ. Продукци бүтээн гаргалга бага болоно, харин тинхэдэнь салин хүлһэн урдынгаа хэмжээндэл байна. Тэрээнһээ байтагай, доошолуулагдаһан түсэбые дүүргэһэнэй түлөө үсөөн бэшэ ушарта бури шан үгтэдэг байна бшуу. Хэрбээ энээниие нийтэ гүрэнэй хэмжээгээр абажа үзэбэл, магазинуудта байдаг эд бараануудай болон хүн зоной мүнгэнэй хоорондо алгасал гарана бшуу.

Дэлхэй дээрэ юрэ бусын эльбэ шэди байдаггүй. Хэды шэнээн эд товар үйлэдбэрилэгдэнэб, гүрэн тэды шэнээниие үгэжэ шадаха гэжэ таанад ойлгонот. Хэрбээ хэрэгтэй һайн товарнуудай гүйсэд гаргагдахагүй, мүн ажаһуудал хангаха һалбариин дутагдалтай байхада, салин хүлһэ дээшэлүүлбэшье, хүн зоной материальна һуудал байдалые ёһотойгоор һайжаруулхын аргагүй.

Иимэ байдалһаа хайшан гэжэ гараха ёһотойб гэһэн асуудал гарана.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ АЖАЛАЙ УДЭР

НҮХЭДТӨӨ ХҮНДЭТЭЙ

«Родина» колхозой Үбэр-Хэрээтын һү һаалиин фермые коммунист Иван Иванович Яковлев хүтэлбэрилдэг юм. Энэ нүхэр мал ажалда яһала дүршэһэн хүн ааб даа. Анхандаа нүхэр Яковлев ажахынгаа тариан ажалай тракторна бригадые даажа, үндэр ургаса абадагаараа нютаг нугадаа яһала суурхаһаншье байха. Һүүлэй үедэ колхозой правлени, партийна организаци тэрэниие мал ажалда хүдэлхыень дурадхаа һэн. Иигэжэ Иван Иванович түрүүн техник-үрэжүүлэгшээр, һүүлдэнь фермые даагшаар томилогдоһон байна.

Мүнөө тэрэнэй ударидадаг энэ коллектив ажахы догороо ажал хэрэгээрээ онсо шалгардаг болонхой. Тиигэншьегүй аргагүй. Юуб гэхэдэ, энэ нүхэрнай суггаа хүдэлдэг хүнүүдтээ үгээ ойлгохсожо шададаг, урдаа табиһан зорилгоёо заабол бэелүүлдэг хүн гээшэ.

Үбэр-хэрээтынхид үнгэрэгшэ жэлдэ һү һааха, гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбүүдые холо үлүүлһэн байна. Энэ түйлагдаһан амжалтада КПСС-эй гэшүүн нүхэр Яковлевай оруулһан хубита нилээд ехэ.

С. ТОНТОЕВА.
Хяагтын район.

Баунтын районой Ципиканай совхоздо Василий Семенович Жабкин тугалшанаар хүдэлнэ. Тэрэ Бага Амалат гэжэ һууринда үнинэй нютагжанхай. Арбан хоёр жэлэй туршада тугалшанаар хүдэлжэ ябаһан Василий Семенович баян дүй дүршэлтэй болонхой. Тэрэ зургаан һаратай болоһон тугалнуудые даажа абаад, жэлэй туршада тэжээгээд, үндэр шэгнүүртэйгээр гүрэндэ тушаадаг.

Мүнөө тугалшан 90 тугал харууһална. Тугалнуудай байрада дулаан, ариг сэбэр, хуурай. Эдихэ тэжээлээршье дуталданагүй. Бүдүүн тэжээл элдэб минеральна зүйлнүүдээр холигдожо, тугалнуудта үгтэнэ. Үбэлэй эдэ һаранuудта дүй дүршэлтэй тугалшанай адуулжа байһан тугалнуудай толгой бухэнэйнь шэгнүүр 600 граммаар нэмэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тугалшан В. С. Жабкин.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

САҺА ТОГТООНО

Манай Түнхэнэй районой нютагуудта урда жэлнүүдтэ орходоо яһала ехэ саһан оробо. Иигээд удангүй эндэмнай һалхилжа эхилхэнь. Зарим жэлнүүдтэ үбэлэй һүүл һараһаа эхилээд, бүхэли хабартаа һалхитай байдаг гээшэ. Тиимэһээ нютагайнгаа иимэ уларилые хараада абажа, ороһон саһанай һалхинда үлеэлгэжэ хиидэшэхэгүйн тула полинуудай захаар зуруу зуруудаар модо һуулгаха ажал үргэнөөр ябуулаа һэмди.

Эдэ үдэрнүүдтэ зарим таряалан дээрээ «саһа» хахалжа, хүр тогтоохо ажал хэжэ байнабди. Түсэбэй ёһоор 1000 гектарта саһа хахалхаар хараалаа һэмди. Мүнөө эды шэнээн поли дээрээ саһа хахалжа захалаабди.

Трактористнууд Р. Г. Сороковиков, В. Н. Воронин гэгшэд үдэртэ 100 гектар хүрэтэр саһа хахална.

В. ХАМАГАЕВ,
«Мир» колхозой ахамад агроном.

ХАЛУУН АЖАЛАЙ УРМАДА

Үнгэрһэн жэлдэ Хүрбын совхозой Тээгдын һү һаалиин фермын һаалишад ажалдаа яһала амжалта туйлаа. Түс коллектив һү һааха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн байна. Түсхайлан хэлэбэл, эндэхи малшад жэлэй даабариһаа гадуур 130 центнер һайн шанартай һү тоһоной заводто тушаагаа.

Энэ фермын түрүү һаалишад Фаягма Бариева, Минира Мухомедзянова гэгшэд нёдондо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2012, 2421 килограмм һү һаажа, коллектив доторoo түрүүлһэн байна. Залуу малшан, комсомолой гэшүүн Маргарита Базарова түрүүшүүлһээ холо гээгдээгүй.

Тээгдынхид арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абахын тула жэлэй эхинһээ эршэтэйгээр ажаллажа ябана. Тэдэнэр үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, адууһа малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ зорилго урдаа табяад, эдэ үдэрнүүдтэ оролдолго гарган хүдэлнэ.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.
Хоринн район.

ШЭНЭ УЯЛГАНУУД АБТАБА

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай байшан соо республикымнай худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн һаяхан үнгэргэгдэбэ. Эндэ Буряадай АССР-эй худалдаа наймаанай министр Ю. М. Битаевай «Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй 1982 оной хүдэлмэриин дүнгүүд ба 1983 оной түсэбүүд» гэһэн элидхэл шагнагдажа, зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Республикымнай худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй 1982 ондо хараалһан түсэбөө хэр зэргэ дүүргэһэн, СССР-эй 60 жэлэй ойе ажалай ямар амжалтаар угтаһан тухай элидхэл соо дэлгэрэнгыгээр хэлэгдээ.

Улаан-Үдын 1-дэхи 2-дохи горпищеторгнууд, Зэдын продснаб, Кабанскын, Хурамхаанай, Зэдын, Ахын, Түнхэнэй райгонууд 1982 онойнгоо түсэбые амжалтатай дүүргээ гэжэ тэмдэглэгдээ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо Б. Г. Кушеев, 2-дохи горпищеторгын 69-дэхи магазинай наймаалагша Н. Н. Раздобреева, Новоильинскын ОРС-ын котлопунктын тогоошон В. А. Болонева, «Росхозторгын» директор Н. В. Зубцов, Улаан-Үдын горпищеторгын директор Г. Г. Цыбиков, Бэшүүрэй райпогой правлениин түрүүлэгшэ А. В. Хвостов, Советскэ райпогой автолавкын наймаалагша Н. А. Антонов, нийтын эдеэ хоолой управлениин начальник В. М. Полозков гэгшэд хабаадалсаа.

Тиихэдэ худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй энэ зүблөөндэ КПСС-эй обкомой секретарь Л. В. Потапов хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

Энэ зүблөөндэ хабаадагшад 1983 оной социалис уялгануудые баталан абаба.

Х. ДОРЖИЕВА.

...ЕРМЭ БҮХЭНҺӨӨ ...РОДУКЦИ ...ҮЭЭР АБАХА

...асска областиин Чигиринскэ районой ажахынуу...уһа малай ашаг шэмэ урдандаа тиимэшье ехэ ...айдаг һэн. Зүгөөр эндэ үхэр малай байрануудые ...заһабарилһан, тэжээлэй полиин ашаг үрые дээшэ..., малай тэжээл буйлуулха найдамтай үндэһэ һуу...һан байгаа. Тиихэдэнь һү һаам дээшэлээ, шахан ...улгада табигдаһан малнуудай шэгнүүр эрид н... ...магтал нёдондо жэл, урда жэлэйхитэйнь жэшэбэл, ...үриһөө дунда зэргээр 200 килограммаар ехэ һүн ...а. Үбһэ тэжээлээ һайнаар гаргашалһанай ашаар ...д ехэ ороохо арьбалаа. Тингэжэ продукциин ...ь үнэ сэн эрид хямдарһан байха юм.

...хи ажахынууд мал ажалые хурдан түргэнөөр ...алгын замда гаража, һайн үрэ дүнгүүдые туйла...эшээнь, Ленинградска областиин малай үүлтэр ...уулгын «Лесное» гэжэ завод, Брестскэ областиин ...ахан таргалуулгын «Мир» комплекс, Тульска об...ын Новомосковско районой Ленинэй нэрэмжэтэ кол...ашша бэрхэ малшадаараа алдаршанхай. Эндэ жэ...ша соо үнеэн бүриһөө 5 мянга гаран литр һү һааха... буруу бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдээ 1 килограм...эмээхэдээ, бусад ажахынуудайхиһаа һураггүй бага ...болон ажал гаргашалдаг байна.

...улэй жэлнүүдтэ бүхы орон доторнай мал ажалые ... түргэнөөр хүгжөөхын тула ехэ юумэн хэгдээ. ...риин машинна парк нилээд нэмээгдэһэн, олон фер...д, комплекснууд, шубуунай фабриканууд ашаглалга...улагдаһан, ажахынууд хоорондын, агропромыш... предприятинууд, нэгэдэлнүүд эршэмтэйгээр хүг...захалһан байна. Улам ургажа байгаа материальна ...алай нөөсэнүүдые шадамараар хэрэглэхэ, гаргаша...аар һү һаам болон малай шэгнүүр нэмээхые туй...гэшэ гол зорилго болоно. Имагтал иимэ үндэһэ ...дээрэ Ставрополиин хизаарай, Ленинградска, ...енско, Кустанайн ба бусад хэдэ хэдэн областьнуу...үрүү ажахынууд мяха болон һү үйлэдбэрилгээ ...о жэлдэ дээшэлүүлжэ байнхай.

...ажалые индустрижүүлгэ ажалай ашаг үрые ни...дээшэлүүлхэ арга олгоно. Үргэлжэ дээрэнь оньһо...улагдаһан фермэнүүдтэ, шахан таргалуулгын тал...үүд дээрэ нэгэ хүдэлмэрилэгшэ гол түлэб машина...й ами амяараа хэрэглэгдэдэг газарайхида орходоо ...ахин ехэ продукци абадаг байна. Гэбэшье зарим ...үдта түрүү технологиин улха шанарые үшөөл гүй...үрэнээр сэгнэжэ шаданагүй. Чечено-Ингушай, Бу...н, Джезказганска ба Шэтын областьнуудай фер...үдтэ гар ажал ехэ байһаар. Олохон ушарта байра...ые бариха, түхеэрэлгэнүүдые хабсаргаха болзор ун...руулагдана. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэр...эд энэ хэрэгтэ гурим журам дары түргөөр тог..., харин машина бүтээгшэдэй коллективүүд шухала ...рэлгэ, хэрэгсэлнүүдые дары эльгээхэ ёһотой. Хүдөө ...үүдтэ, промышленностиин эдеэ хоолой зүйлнүүдые ...рилэн гаргадаг һалбаринуудта эльгээгдэхэ оньһо...хникын хэмжээе дээшэлүүлхын, шанарыень һайжа...лын, бата бэхи болгохын түлөө мүрысөө дэлгэрүүл...үлэг предприятинуудай үүсхэлые КПСС-эй ЦК-гай ...аһаниинь мэдээжэ. Энэ һайн үүсхэлэй хаа хаана...мжэгдэхэ байһаниинь шухала.

...элэй баазые бэхижүүлхэ гээшэ мал ажалые хүг...ын шухалын шухала эрхэ нүхэсэл мүн. Олонхи ...нууд фермэнүүдые үбһэ тэжээлээр хангалгаяа ни...һайжаруулаа. Тэжээл үйлэдбэрилгые тусхай шэг...н болголго, тэрэниие индустриин үндэһэ һуурида ...га ехэ үүргэ дүүргэнэ. Тэжээл болбосоруулгын баа...гэдхэгдөө. Эдэ бүгэдэ тэжээл бэлдэлгэдэ ороохо та...гаргашалгые хороохо арга олохон коллективүүдтэ ...н байна. Хэрбээ түрүүшүүлэй, жэшээнь, кило... һү болон гахайн мяха абахын тула түс тустань нэ...олон табан тэжээлэй единицэ гаргашалдаг байгаа ...ь, Сурхандарьинска, Тургайска областьнуудай за...ажахынуудта иимэ гаргашанууд хоёр дахин ехэ ... бшуу. Түрүүшүүлэй дүй дүршэлые хэрэглэжэ, тэ...е бусад ажахынуудай хэмжээндэ хүргэхэ гээшэ до...нгоо ехэ нөөсэнүүдые хэрэглэхэ гэһэн удхатайл. ...арза эрхилэлгын эрхим онол аргануудаар малшадые ...үргэлжэ зэбсэгжүүлхэ, участок бүхэндэ ажалай ба ...логическа журам бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Хүдөөгэй ...йна организацинууд энэ хүдэлмэриие хүтэлбэрил...ялгатай.

...нөө үедэ ажахыгаа зүбөөр, шадамараар эрхилхэ, ...аанагүй нарин нягта тоосоо хэхэ. хиналта тогтоохо ...э онсо шухала удха шанартай байна. Ушарынь юуб ..., тэжээл болон машина, техникээр һайса хангагда...ье һаа, фермэнүүдһээ мүртэй ашаг олзо абадаггүй ...ынууд бии гээшэ. Жэшээнь, һүүлэй долоон жэлэй ...саа соо Воронежско областиин колхоз, совхозуудта ...дэй тоо толгой нилээд ургабашье, тэдэнэй ашаг ... доошолһон байна. Юундэ? Һүшье, түлишье үгэдэг...үнеэд эндэ олон. Тэдэниие харууһалалгада олон мян...тонно тэжээл гаргашалагдана. Олохон ажахынуудай ...лбэрилэгшэд һалбариингаа ажал хэрэгүүдые хододоо ...ыгөөр шэнжэлдэггүй, зоотехническэ болон эконо...еска албануудай мэргэжэлтэдтэ табигдадаг эрилтэ ...үрүүлагдаа.

Материальна баялигуудта гамтайгаар хандаха гээшэ ...э хоолой программые бэелүүлгын амжалтын шухала ...сэлнүүдэй нэгэниинь мүн болоно. Энэ ушар мал ...лда сэхэ хабаатай байна. Үхэр малай ашаг шэмые ...элүүлхын тула тэжээл, илангаяа ороохо таряа; мүн ...трын элшэ хүсэ, түлишэ болон бусад нөөсэнүүдые ...тайгаар гаргашалха хэрэгтэй. Һүнэй тоһолигые дээ...үүлгэ, адууһа малай үүлтэр һайжаруулга ямар удха ...артайб? Һалбариин ашаг үрые дээшэлүүлхын тула ...э айхабтар ехэ арга боломжонууд бии байна. Партий...организацинууд, нютагай Соведүүд, профсоюзай ко...едүүд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд малшадта эзэн ...ной мэдэрэл хүмүүжүүлхэ уялгатай. Фермэнүүдтэ ...гадна подряд, ажалай эмхидхэлэй ба түлбэриин бусад ...үрүү арга онолнуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэ...е тусхай шэглэлтэй болгохо, томодхохо, хамжаанай ...жэтэй болгохо хэрэгтэй.

Үйлэдбэритэй эрдэм ухаанай холбооe бэхижүүлхэ, ...ал хэрэгүүдые эрхилэлгын түрүү онол аргануудые ...бтэрүүлхэ гээшэ экономикын ашаг үрые дээшэлүүлхэ ...эснүүд болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 ...) Пленум дээрэ тэмдэглэгдээ һэн. Үйлэдбэритэй—эрдэм ...ас, колхоз, совхозуудай аша туһые хүдөөгэйхидтэ ...алагшадай хүсэлэл оролдолгонуудтай таарамжатай ...наар холбохо түхэл шэнжэнүүдые бэдэрэлгэдэ СССР-... Хүдөө ажахын министерство, нютагуудтахи тэрэнэй ...ганууд анхаралаа ехээр хандуулха зэргэтэй. Эмхидхэг...й байгуулагдажа байһан агропромышленна нэгэдэлнүүд ... талаар эдэбхитэй нүлөө үзүүлхэ ёһотой.

Һалбариин эсэсэй үндэр үрэ дүнгүүдые туйлалгада ...дөөгэй партийна организацинууд хүсэлэл оролдолго...үдаа элсүүлэн хабаадуулна. «Мал ажал — габшагай ...ал» гэһэн уряа доро Бүхэсоюзна социалис мүрысөө ...үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, нэн түрүүн ажахы эрхилэлгые ...һайжаруулһанай ашаар түсэбүүд болон уялгануудаа ...дүүргэхэ гээшэ тэдэнэй уялга болоно. Ажалай журам ...бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ коммунистнууд жэшээ ...харуулха, коллективэйнгээ хэрэгэй түлөө үндэр харюу...салга хүнүүдтэ хүмүүжүүлхэ уялгатай. Мүнөө малай ...үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ, малай шэгнүүр ...а һү һаамые дээшэлүүлхэ, нарай түлнүүдые олоор ...абаха, хүдөө ажахын шухала һалбариие саашадань хүг...жөөхын тула найдамтай үндэһэ һуури байгуулха гээшэ ...үбхын түрүүшын зорилго болоно.

Мал ажалые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гээшэ ороной ...деэ хоолой программын гол хубинь мүн. Һалбариин ...ашаг үрын улам түргэнөөр ургаха тудам хүн зониие ...эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгын эшэ үндэһэн бүри ...бата найдамтай болохо байна.

(«Правда» газетын түрүү бэшэг).

Ю. В. АНДРОПОВ МОСКВАГАЙ СТАНОК БҮТЭЭГШЭДТЭЙ УУЛЗА

(Түгэсхэл. Эхиннинь 1-дэхи хуудаһанда).

Юумэнэй сэн дээшэлүүлжэ болохо юм бээз. Гэбэшье энээниие гол зам гэжэ харахань буруу байха юм. Зүгөөр үнэ сэнгүүдтэ тааруугүй зүйлнүүд бии гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиин бидэнэр энээниие усадхаха баатай болонобди.

Тиихэдээ үшөө ямар зам байха гээшэб? Бидэндэ таараха гол зам хадаа үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ ябадал болоно. Бүхы бүтээн гаргадаг юумэеэ шадахадаал тон бага гаргашатайгаар, һайн шанартайгаар, түргөөр, бэхи хүдэрөөр хэхэ ёһотойбди. Эд товарнуудые ехээр гаргаха хэрэгтэй, тиигэбэл тагууд дээрэ хооһон байхагүй. Би эндэ шэлжэмэл удхатайгаар хэлэнэб даа. Манай станогууд магазинуудта ородоггүй гэжэ таанар хэлэжэ болохот. Гэтэр танайшье үйлэдбэри худалдаанда гарадаг эд товарнуудые үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ туһа хүргэдэг гээшэ бшуу.

Мүнөө энэ жэлнай табан жэлэй гол дундахи жэлынь гэжэ Пленум дээрэ хэлэгдээ һэн. Сэхынь хэлэхэдэ, түрүүшын хоёр жэлэй туршада хэжэ дүүргэөгүй юумэеэ бидэнэр хүсэлдүүлхэ, гээгдэлээ усадхаха ёһотойбди, тиигээд табан жэлэй һүүлшын хоёр жэлдэ тааруу зохидоор хүдэлмэрилхэ эрхэ байдал байгуулха ёһотойбди.

Хүдэлмэриин шанар һайжаруулха, тэрэниие түргэдхэхэ, продукци үйлэдбэрилгые хямдаруулха шухала. Эгээл хойшолуулашагүй нимэ зорилго бидэнэй урда гараад байна.

Бүхы гэнжые татажа гаргахын тулада, Лениннэй үгөөр хэлэбэл, эгээл гол шатань хаана гээшэб? Энэ гэнжэмнай томо, хүндэхэн даа. Тиин бүхы юумэн жаяг журамһаа болоно гэжэ хэлэхэнь бурууша һаа, нүхэдүүд, бидэнэр тэрээнһээл эхилхэ ёһотойбди.

Ажалһаа гараад ябаһан, тамхилһан, ажалдаа гараагүй ушарнуудһаа олон миллион хүдэлмэриин час гээнэбди гэжэ ЦСУ мэдээсэл үгөө. Энээнэй хажуугаар зарим хүнүүд хайша хэрэгээр хүдэлдэг байна бшуу.

Мүнөө хүн бүхэнэй, хүн бүхэнэй гэжэ үшөө дабтанаб, өөрынгөө нормые, үйлэдбэриингөө даалгабариие дүүргэхын түлөө бүхы юумэ хэхэ ёһотойбди. Энэ огто онсо ехэ эрилтэ бэшэ.

Манайда түрүүшүүл олон гээшэ. Тэдээндэ алдар соло, тэдэмнай хүндэлэгдэхэ ёһотой. Эдэмнай шэные үүсхэгшэд, замай залууршад ха юм, тэдээнһээ бидэнэр жэшээ абадагбди. Гэбэшье имагтал гансал түрүүшүүлэй хүсэлэл оролдолгоор урдаа табиһан зорилгоёо шиидхэжэ шадахагүйбди. Хүн бүхэн лэ тогтоогдоһон даалгабариия үдэр бүхэндэ дүүргэхэ ёһотой. Тиигэбэл лэ тэрэ миниин хэлээшэ зорилгые шиидхэжэ шадаха байнабди. Бүгэдэ зоноороо, бүхы ажалша арадтаяа энээниие дүүргэхэбди.

Тиимэһээ хүн бүхэнэй даабариия дүүргэхын тулада юу хэхэ ёһотойб гэжэ хаража үзыт даа гэжэ таанадые гүйха байнабди. Хэн нэгэндэ туһаламжа хэрэгтэй һаань — туһалагты.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ ажалай журам тухай асуудал яахадаа тиимэ шангаар табигдаа гээшэб?

Түбхын түрүүндэ энэмнай ажабайдалай эрилтэ ха юм. Ушарынь хадаа ажалай, түсэбэй, гүрэнэй журамые һайжаруулаагүй һаа, бидэнэр түргэнөөр урагшаа дабшажа шадахагүйбди. Ажал хэрэгээ эмхи гуримтай болгохын тулада үнэхөөрөө ямаршье капитальна һомололго хэхэ хэрэггүй, теэд харин аша үрэ гээшэнь аргагүй ехэ ха юм. Ажалһаа һамшагшад, голодоһо гаргагшад, лодырьнууд юрэ өөртөө бэшэ, харин ехэнхидээ коллективтэ, обществодо бүхы дээрэнь хохидол ушаруулна бшуу.

Журам тухай хэлэхэдээ, бидэнэр бүхы ажалай, үйлэдбэриин байдалые хараадаа абанабди гэжэ тусхайлан тэмдэглэхэ байнаб. Тиин хэрбээ һайн журамтай болохын түлөө дэлгэрһэн тэмсэлээ дээхэнүүр халюурхайдуулаад гараа һаа, тэрэ нэгэн табан минута хожомдоо, нүгөөдэнь ходо тамхилна гэхэ мэтэ жэжэ-жожо зүйлнүүд дээрэ гол анхаралаа хандуулха болоо һаамнай, манай бүхы хүсэлэл оролдолгоһоо ехэ үрэ гарахагүйл. Тэрэ мэтын ябадалай түлөө мартахын аргагүй гэжэ мэдээжэ юм бээз. Хүдэлмэриин минутануудай гээгдэдэг бүхы газарта эмхи гурим тогтоохо шухала. Гэбэшье гол шухалань хадаа, эндэ үйлэдбэриин журам тухай, тэрэ тоодо технологиин, хангалгын болон али бүхы журам тухай эндэ хэлэгдэнэ. Жаяг журам дээшэлүүлгэһээ уламжалан, манай үйлэдбэриин бүхы шатануудта байдал һайжарха ёһотой.

Ушар ёһо мэдэнги хүдэлмэришэнэй журам манда хэрэгтэй, энээнэй ашаар үйлэдбэри урагшаа дабшаха ёһотой. Журамай түлөө тэмсэлые ехэ удхатай болгохо, үйлэдбэриин даалгабаринуудые дүүргэхэ хэрэгтэй тэрэниие сэхэ холбохо ёһотойбди. Тиигэбэл лэ «дэгэд хооһоор буудахагүй» бшуубди. Тиигэбэл лэ партиин Центральна Комитедэй ноябриин Пленумэй хараалһан бүхы юумые дүүргэжэ шадахабди.

Саашань Ю. В. Андропов уласхоорондын байдалай зарим шухала асуудалнууд дээрэ тогтожо хэлээ. Байдал шангадажа байна, сэрэгэй аюул ехэдэжэ байна гэжэ партиин XXVI съезд дээрэ Л. И. Брежнев элидхэл соогоо онсолон тэмдэглээ һэн гэжэ таанар һанахат. Энэ аюулые зайсуулхын түлөө, эб найрамдал сахин хамгаалхын түлөө манай парти, Совет гүрэн бүхы юумэ хэнэ.

Манай амжалтануудай ехэ байха тума, манай экономикын улам бэхи болохо бүри, манай арадай ажахыдахи ажал хэрэгэй һайжарха тума уласхоорондын байдал улам бата болохо, дэлхэй дээрэхи эб найрамдал улам бата бэхи болохо гэжэ ойлгосотой.

Манай Эхэ ороной аша туһын түлөө ажал хэрэгтээ амжалта туйлахыетнай хүсэхыемни, мүн үүргэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэт гэжэ этигэжэ байһанаа мэдүүлхыемни зүбшөөгыт. **(Үни үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалга).**

Хэрбээ намда ямар нэгэн асуудалнуудай бии һаань, һурагты. Тиихэдэ жаяг журам һайжаруулхын тулада үшөө юун хэрэгтэйб, үйлэдбэри урагшань дабшуулхынь тулада үшөө юу хэхэ хэрэгтэйб гэжэ хэлэхыетнай таанарһаа дуулаха хүсэлэнтэй һэм.

Хабсаралгын цехэй начальник К. И. Мещанкин үгэ абана. Тэрэ цехэй хүдэлмэри тухай, гаргагдадаг продукци тухай хөөрэбэ. Манда ехэ түсэб үгөө, гэбэшье бидэнэр тэрэниие дүүргэхэ гэжэ оролдохобди. «Дон-1500» гэжэ комбайнай двигательнүүдтэ хэрэглэгдэхэ линиинүүдые «Серп и молот» гэжэ Харьковай заводто эльгээхэ ёһотойбди.

Ю. В. Андропов. Тэрэтнай ехэ хэрэгтэй машина, бүхы оромнай тэрэниие хүлеэжэ байна гэжэ хэлэлтэй.

К. И. Мещанкин. Зорилгоёо дүүргэхэ гэжэ бүхы шадалаараа оролдохобди.

Ноябриин Пленумээр партийна суглаа зарлаа һэмди. Манай хүдэлмэришэ коллектив тэрэнэй шиидхэбэринүүдые өөрынхеэрээ хүлеэн абаа юм.

Ю. В. Андропов. Өөрынхеэрээ гэжэ юун бэ?

К. И. Мещанкин. Түбхын түрүүндэ хүн бүхэн ажал хэрэгэйнгээ түлөө, журамай түлөө харюусалгаяа шэнээр мэдэрэн ойлгоо. Тиимэ болохолоороо, Пленум маанадайшье һанажа бодожо ябадаг юумые найруулаа бшуу. Иимэ шиидхэбэринүүд абтаха байха гэжэ бидэнэр хүлеэжэ байгаабди. Бидэнэр саашадаашье харюусалгаяа, ажал хэрэгтээ хандалгаяа улам дээшэлүүлхэбди, дутагдалнуудаа нэтэрүүгээр зайсуулхабди. Цехэй партийна суглаан манай бүхы коллективэй ажалые һайжаруулха тодорхой дурадхалнуудые хараалха гэһэн даалгабари үгөө һэн. Мүнөө эдэ дурадхалнууд хараалагдаад, цехэй үдэр бүриин ажал хүдэлмэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай.

Слесарь-хабсаргагша, Социалис Ажалай Герой В. Г. Комаров үгэ хэлэнэ. Би шухаг техникэ хабсаргадаг цехтэ хүдэлдэгби. Автоматическа линиинүүд, айхабтар орёо станогууд, программна жолоодолготой станогууд манай заводой хүдэлмэришэдэй гараар бүтээгдэдэг. Мүнөөдэр эндэ болоһон хөөрэлдөөн ехэл хэрэгтэй, һайн хөөрэлдөөн гээшэ. Бидэнэй түлөө хэнэйшье улайжа сайжа байхаар бэшээр мүнөө хүдэлмэрилхэ уялгатайбди гэжэ тобшолон хэлэхэ байнаб. Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай майн болон ноябриин Пленумүүдэй хараалһан түсэбүүдые миин лэ дүүргэхэ бэшэ, харин тэрэниие үнэн сэдьхэлһээ дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ ёһотойбди! Танай, Юрий Владимирович, хэлэгшээр, гансал эрхим шанартай продукци гаргадаг болохо ёһотойбди. Би цехтээ партийна организациин секретарьби. Журам гээшэмнай гансал хэнэй хэды минута хожомдоһые тоолохо ябадал бэшэ... гэжэ та тон зүб тэмдэглээт гэжэ коммунистнуудай зүгһөө хэлэхэ байнаб.

Ю. В. Андропов. Тиимэл даа, гансал энээндэ ажал хэрэгээ хандуулжа болохогүй.

В. Г. Комаров. Журам ямараараршье эбдэлгэдэ бүхыдэнь тэсэшэгүй байдал байгуулха гэһэн хатуу шанга шиидхэбэри энэ өөһэдынгөө суглаан дээрэ баталан абаа һэмди. Тиихэ зуураа, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэдэ, хүдэлмэриин сагай гээлтэ хоролтодо оролгые, мүн үйлэдбэриин гарза хоролтые хороолгодо зорюулагдаһан дурадхалнуудые бэелүүлхын тулада хүсэлэл оролдолгоёо хамтадхаха гээшэ гол зорилгомнай болоно. Тэрэшэлэн коллективтэ зорюулан, бүхы юумэ хэхэ, мүн хүдэлмэридөө ерэхэдэшни, шамайе хүдэлмэриин баярлуулмаар, сэдьхэлыешни хангамаар лэ эрхэ нүхэсэл байгуулха хэрэгтэй. Мүнөөдэр хэһэн юумэншни шамайе баярлуулдаг байха ёһотой. Жиирэй иимэ жэшээ дурдаһуу. Намда залуу хүдэлмэришэн — Степанснков Михаил хүдэлмэрилһэн юм. Бидэ хамтааран нэгэ станок бүтээгээ һэмди. Тиигээд хабсаргагдаһан ба хүдэлжэ байһан станогоо тэрэ ямар ехэ һонирхолтойгоор хараа һэм, намдашье баһал һонирхолтой байгаа бэлэй. Үнгэрхэдөө намда жэгтэй гайхалтайшье болоо һэн. Тиигээд энэ хүбүүхэн станогой хажууда ошоод, нигэжэ хэлээ: «Харагтылши, хүдэлнэ ха юм!». Манай ажал хэрэгэй гайхамшагта бэрхэ хүнүүд бологшо Федор Кузьмич Бухарев, Алексей Федорович Шумилкин мэтэ хүнүүдэй намтай хамта цех соо хүдэлжэ байһаниинь намда бүришье һаа аятай һайн юм. Манай эндэ залуу хүдэлмэришэдые эгээл тиимэ хүнүүдэй хүмүүжүүлжэ байдагынь һайн гээшэ. Өөһэдынгөө халааниие бидэ ямараар хүмүүжүүлнэбибди, тэрэмнай тиимээр лэ хүдэлхэ байха. Тэдээндэ бидэ ямар юумэ хүмүүжүүлнэбибди, тэдэнэр хожомынь түрэл заводтоо тэрэниие үгэхэ байха бшуу.

Тааруулга-шэрдэлгын хүдэлмэринүүдэй цехэй начальник Т. А. Комарова үгэ абаба. Цех соомнай хахадһаа ехэнхинь үниин хүдэлмэришэд хүдэлдэг, харин бэшэниинь — залуушуул болоно гэжэ тэрэ хэлээ. Тиимэһээ залуу хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлхэ, мэргэжэлэйнь талаар дүй дадалтай болгон һургаха асуудал манай эндэ тон хурсаар табигдадаг гээшэ. Энэ асуудалда бидэ горитой анхарал хандуулдагбди. Жэшээлхэдэ, бригада бүхэндэ залуу хүдэлмэришэдэй бии байхаар, мүн һурган хүмүүжүүлэгшэдэй бии байхаар бригаданuудые эмхидхэдэг гээшэбди. Бригаданuудые коммунистнууд хүтэлбэрилдэг юм. Цехнай гол түлэб эхэнэрнүүдһээ бүридэнэ. Эрэшүүл тон үсөөн.

Ю. В. Андропов. Теэд тэдэниие таанад юундэ цехтээ абанагүйбта?

Т. А. Комарова. Эрэшүүл манда хүдэлхэеэ ехэл дурагүйгөөр ерэдэг лэ даа.

Ю. В. Андропов. Яахадааб?

Т. А. Комарова. Ерээд лэ ябашадаг. Хүнэй бэедэ муугаар нүлөөлдэг хадань, манай эндэ ехэл хүшэр хүндэ гэжэ тэдэнэр һанадаг, тиигээд тэдэнэр өөһэдынгөө гамнадаг ха юм. Тиигээдшье эхэнэрнүүдтэй хүдэлхэ гээшэ заримдаа орёо хүндэ ааб даа. Гэбэшье һайн талань ехэ бии. Жэшээлхэдэ, манай эндэ гээгдэхэ, ажалһаа һамшаха ябадал үзэгдэдэггүй шахуу. Манда ондоо бэрхэшээл бии. Халаанууд доторой гээлтэ хоролто үшөөл ехэ байһаар. Тиигээд лэ тэдээнтэй бидэ мүнөө ехэл шангаар тэмсэнэбди.

Ю. В. Андропов. Теэд тэдэнтнай юунһээ бии болоноб?

Т. А. Комарова. Элдэб янзаар. Хүсэд һайн бэшэ лак-шэрын материалнууд заримдаа абтадаг, харин энэнь хүдэлмэриемнай бэрхэшээлдэ ехээр оруулдаг. Имагтал муу шанартай материалнуудые хэрэглэһэнһээ болоно, бидэ хүдэлмэриеэ заримдаа дахин хэхэ ушартай болодогбди. Манда деталь хаһа сагаа соогоо ерэдэггүй, тиимэшье һайн бэшэ шудхалаагай абтадаг ушаршье үзэгдэдэг. Энэ баһал үлүү хүдэлмэри хэхыемнай бидэниие баадхадаг байна. Бидэ энэ жэлдэ иимэ тулюур туйган байдалые дабажа гараха байхабди, яагаа хээгээшье һаа, бидэндэ мэдүүлһэнэй ёһоор, лак-шэрын промышленность продукциингаа шанар һайжаруулха хэбэртэй агша. Бага оньһожоруулга гэжэ шиидхэгдээгүй тиимэ асуудал манда үшөөл бии. Манда мүлилгын машинкануд бии юм, зүгөөр тэдэнэр 2 килограмм шэгнүүртэй байдаг, тиигээд хүдэлхэдөө, хүнэй бүхы бэсын шэшэрэн һалганатар дорьбоон һэжэрдэг юм.

Ю. В. Андропов. Теэд эдэ машинкануудые хэн хэдэг бэ?

Н. С. Чикирев. Барилгын ба харгын машинануудай министерство.

Т. А. Комарова. Минии хэлэһэн бүхы юумэн бидэниие ехээр һаатуулдаг, ажалай бүтээсэдэ нүлөөлдэг ааб даа. Тиигээ яагаашье һаа, бидэ өөһэдынгөө социалис уялгануудые 1983 ондо дүүргэхэбди.

Манай цехэй эхэнэрнүүдһээ бүридэдэг хадань, би социальна асуудалнууд тухай нэгэ хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Хүсэлэн бүхы хүнүүд үхибүүдээ хүүгэдэй яслинуудта байрлуулха арга боломжотой юм, энэнь ехэ һайн гээшэ. Бидэндэ һайн столово бии. Бидэ завод дээрээ продуктнуудые худалдажа абаха арга боломжотойбди, энэ хадаа эхэнэрнүүдтэ баһал бага бэшэ удха шанартай.

Ю. В. Андропов. Гэхын дашарамда, эрэшүүлдэ баһал удха шанартай бээз **(Зал соо энеэдэн болоно).**

Т. А. Комарова. Зүгөөр бидэндэ илангаяа удха шанартай. Бидэ путевконуудые абадагбди. Бидэ, эмэгтэй хүдэлмэришэд, санаторно путевконуудаар хангагданхайбди. Амаралтын байшангуудта ошохо путевконууд хүнгэлэлтэтэйгээр үгтэдэг. Үхибүүдтэй эхэнэр баһал хүнгэлэлтэдэ хүртэдэг юм.

Цехэй ахалагша мастер, цехэй партийна организациин секретарь В. С. Емельянов үгэ абана. Би завод дээрэ хорин гурбан жэлдэ хүдэлжэ байнаб гээд тэрэ хэлэнэ. Заводто слесарь-инструментальщигаар ерээ һэм, 15 жэл үлүүтэй саг соо мастераар хүдэлнэб. Минии нюдэн дээрэ техническэ зэбсэгжэлгэ урган хүгжөө, бүтээгдэдэг продукциин шанар һайжараа, хүдэлмэришэдэй эрдэм мэргэжэл дээшэлээ. Бидэ автоматическа линиинүүдтэ, агрегатна станогуудта хэрэгтэй орёо оньһон хэрэгсэлнүүдые бүтээнэбди. Эдэ даабаринуудые манай хүдэлмэришэд нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэдэг гээшэ. Энэ ехэ хэрэгэй манлайда коммунистнууд ябадаг һааб даа. Жэшээнь, өөһэдынгөө участогууд тухай расточник Исаков, фрезеровщик Поляков, слесарь Гречишкин болон бусад олон тоото нүхэд нигэжэл хэлэхэ байха. Бүхы коллективнай манай партиин ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые һайнаар угтан абаа, үйлэдбэриие эмхидхэлгын, ажалай журамай удха шанарые зүбөөр ойлгодог юм. Манай участок, минии һанахада, манай заводой бүхы коллектив зорилгоёо бэелүүлхэ байха гэжэ бидэ батаар найдуулнабди.

Ю. В. Андропов. Харин таагүй нэгэ асуудал табижа болохо гү? Танай цехтэ журам эбдэгшэд олон гү?

Б. С. Емельянов. Январь соо энэ асуудалаар нульда хүрөөбди гэжэ хэлэхэдэ болоно. Ажалай журамда манай хуулинуудшье, захиргаанай зэмэнүүдшье үүргэ дүүргэхэ ёһотой ааб даа, зүгөөр, минии һанахада, эндэ ажалша коллективэй үүргэ эгээл ехэ удха шанар дүүргэхэ байна.

Ю. В. Андропов. Хэлсээнгүй, эгээл ехэ.

В. С. Емельянов. Бидэ мүнөө цех соогоо бригадна арга методээр хүдэлмэреэ эмхидхэнэбди. Һаяын сагта бидэ бүхы цехээрээ хүдэлмэриин нимэ түхэл маягта орохо байнабди. Энэ хадаа ажалай журам бэхижүүлхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ горитой арга нөөсэ нээжэ үгэхэ юм. Юрэнхыгөөр хэлэхэдэ, үсөөн үгэтэйгөөр ехэ ажал хэрэг бүтээгээ һаа, һайн лэ байгаа.

Ю. В. Андропов. Зүб. Энэ хадаа гансашье танай заводто бэшэ, харин хаа хаанагүй шухала.

Хүдэлмэриин забһарлалгын саг дүүрэхэ болобо. Москвагай станок бүтээгшэдтэй КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой хэһэн уулзалга дүүрэхэ дүтэлбэ.

Уулзалгын түгэсхэлдэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй Московско горкомой нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин үгэ хэлэбэ. КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэ... нистнууд, бүхы ... сква бүхы хүсэ... рюулха байха ... найдуулба. ... журамайшье ... бэй дүүргэлты... эмхи гурим то... тэй гээд тэрэ ... гээд хүдэлхэ ... шэглэлтэйгээр ... эрхилхэ хэрэгтэ... нум дээрэ ... зорилгонууд та...

Ю. В. Андр[опов]. ... барахагүй эрш... мнай удаан бо... го мүн.

В. В. Гриши[н]. ... тэ коммунистну... на оранизаци... эдэ зорилгонуу... хын түлөө д... сэлдэ бүхы хүн... жуулха ёһотой ... дой партийна ... шиидхэхы үүр... зэргэтэй. Юрий ... вич эндэ журам... тухай хэлээ һэ... шье, энэмнай ... асуудал гээшэ... дөө гансашье ... хэ ба саг соонь ... хо хэрэгтэй бэш... һаа энэмнай то... зэ.

Үйлэдбэри ... эрхэ нүхэсэл б... шэ журам бэхи... һаршагүй тон ... бинь мүн боло... лэдбэри тодо ... сэблэгдэһэн, ... техническэ хэ... хангагдаһан, ... дынь тааруула... ёһотой. Үйлэдбэ... рамые, түсэблэ... рамые бэхижү... тэй. Коллектив ... үүргэ дүүргэ... эндэ зүбөөр хэ... на. Ажалай жу... ушар бүхэн т... тив дотор олон... жа байгуулха ... хүсэтэй арга ... шье арга зэбсэ... тэй арга зэбсэ... на.

Ю. В. Андр[опов]. ... нүхэр Гришин... дашарамдуулан, ... үгэ хэлэхэмни... жүүлхэ тухай ... сашье хүдэлмэ... женерно-техниче... мэрилэгшэдтэ ... гэжэ нүхэдэй ... хыень хүсэхэ ... хадаа министр... лээд, бүгэдэнд...

Үгынгөө түг... Ю. В. Андропов... ажал хэрэгүүд... сэдьхэлһээ үг... лөө станок ... үшөө дахин ба... хүргөө. Тэрэ ... энхэ ябахыень... дөө. Мүн КПС... ноябриин Пле... һан зорилгонуу... хэдээ, амжалта... лахыень тэдэ... байна.

ГЭЭГДЭЛҺЭЭ ГАРАХА, ЗОРИҺОНОО БЭЕЛҮҮЛХЭ

Үнгэрһэн жэлэй барагдажа байха үеэр Яруунын районой партийна организацинуудта болон ажалша коллективүүдтэ хэдэ хэдэн суглаанууд болоо. Һүүлээрнь тэдэнэй хүдэлмэриин дүнгүүдые нэгэдхэн согсолһон КПСС-эй райкомой пленум зарлагдаа һэн. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие эрхилэлгые саашадань һайжаруулха хэрэгэй харюусалга шангадхаха тухай асуудалда энэ пленум анхаралаа онсо хандуулба. КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Жданов энэ асуудалаар элидхэл хэһэн байна.

Иимэ асуудалай үргэнөөр зүбшэгдэхэ сагыньшье тулажа ерэһэн байгаа гэхэдэ алдуутай юумэн үгы. Районой зарим ажахынууд гээгдэлдэ оронги. Гүрэндэ һү, мяха тушаалгаяа нёдондо доошонь оруулжархёо. Яруунын, Тулдуунай, «Юбилейный», Нарһатын совхозууд һү абалгаар бирагүйдөө. Һү багаар һаадаг болоһон шалтагааниинь юуб гэхэдэ, иимэ ушартай. Ажахынуудай директори, партком болон профкомһоо эхилээд, зоовет-мэргэжэлтэд, дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд хүрэтэрөө ажалаа муугаар эмхидхэдэг, ажалша зонойнгоо дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һулаар ябуулдаг, зарим нэгэнэй дааһан хэрэгтээ даншье һаа хайша хэрэгээр гү даа, али халирхайгаар хандадаг болоһонһоо, социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ асуудалда һожоргүйгөөр хандадаг байһанһаа эшэ үндэһэтэй гэжэ тэмдэглэгдээ.

Тэрээнһээл уламжалан һү, мяха абалга хороһон зэргэтэй. Гадна олон үнеэд һубайрһан, ехэ бага мал үлэмжэ олоор гарзалһан байна. Үнэхөөрөөшье, жэлэй туршада дүрбэ мянга гаран үхэрэй гарзалһан ушар шухала тобшолол хэхэ эрилтэ яаха аргагүй табина бэшэ гү? Бодо малай гарзалхын хажуугаар хонид баһал хэтэрмэ олоор үхэһэн байха юм. Ганса Нарһатын совхоздо аяар 6,6 мянга гаран хонид гарзалаа. Энэнь бүхы хонин һүрэгэйнь 29 процент болоно. Юрэдөө бүхыдөө район соо 31 мянганһаа үлүү хонид гарза гайда ороо бшуу. Энэ хохидолыень мүнгөөр сэгнэхэ болоо хада, ашагүй олон тоонууд һубарилдахал даа.

Малай гарзалалгые, түлэй үсөөнөөр абтадаг болоһон ушарые ганса сагай уларилда тохохын аргагүй. Мал ажал эрхилэлгын асуудалда харюусалгатайгаар хандаһан, оролдолго гаргаһан газарта (хэды хүндэ хүшэр байдалтай байбашье) ажахынгаа жэлые сагайнгаа эрхэ байдалаар яһала амжалтатай үнгэргэжэ шадаһан байна. Гэбэшье олонхи ушарта ехэ ехээр зүбшэн хөөрэлдэһэн асуудалнууд, шиидхэхээр хараалһан зорилгонууд саарһан дээрээ хооһоор үлэшэнэ. Энэмнай хэлэһэн үгэ бүтээһэн хэрэг хоёрой хоорондохи ехэ алгасаан болоно бшуу.

Саашанхи сагай урагшатай хэрэгэй үндэһэ һууриин мүнөөнһөөл табигдаха ёһотойнь мэдээжэ зүйл. Хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын хүдэлмэридэ бэлэдхэл түлэг дундаа ябуулагдажа байха зэргэтэй ааб даа. Гэхэтэй хамта, Исэнгын, Яруунын, «Комсомольский», Витимэй совхозуудта зохихо хэмжээнүүд абтанагүй гэжэ элирхэйлэгдээ. Иимэ харюусалгагүй ажал ябуулга ерэхэ үеын байдалда яагаад һайнаар нүлөөлбэ гээшэб. Харин урагшагүйдүүлжэл үрдихэнь гайхалгүй.

Мүнөө 1983 оной эхиндэ «Победа» колхозой, Нарһатын совхозой һү һаалиин фермэнүүдэй малшадай гаргаһан үүсхэл һайшаагдана, дэмжэгдэнэ. Абаһан социалис уялгануудаа хүсэндэнь хүргэлгэ хадаа малшадай ёһотойл шалгалта болохо байһаниинь мэдээжэ.

Пленум дээрэ «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ Ц-Д. Доржиев үгэ хэлээ. Һүүлэй жэлнүүдтэ тус ажахынхид ороохо тарянай, сабшалангай үбһэнэй, таримал ногооной яһала элбэг, тогтонижоһон ургаса хуряадаг болоо. Үнгэрэгшэ жэлдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 13,1 центнер орооһон хуряагдаһан байна. Гүрэндөө 3 мянган центнер орооһо тушааба.

Харин тиихэдэ «Юбилейный» совхоздо ташха ондоо байдал үзэгдэнэ. Энэ ажахыда хүдэлмэридэ ябамаар хүнүүд олон. Гэбэшье ажалай эмхидхэлэй һула, үйлэдбэриин ашаг үрын хангалтагүй байһанһаа, байра байдалай муyһаа болоно, эндэ хүн тогтосогүй болонхой. Жэшээнь, нёдондо 71 хүн мэдүүлгэ барижа совхоздо ороһон байбашье, 81 хүн гаража, ондоо тээшээ ябашоо. Совхозой дирекциин, партийна организациин һула хүтэлбэриин, шанга журамай түлөө ёһотойгоор тэмсэдэггүйн хойшолон гэжэ ганса энээхэн жэшээһээ тобшолол хэмээр.

Тус совхозтой «Дружба» колхоз нэгэ хилэтэй. Нютагуудайнь эрхэ байдалшье адлирхуул бээз. Гэхэ зуура «Дружба» колхозой хүтэлбэрилэгшэд ажалай залуу халаас хүмүүжүүлэн һургахын, һуралсалайнгаа һүүлээр түрэл ажахыдаа һууриҗуулан, ажалша бэрхэ хүнүүд болгохын тула ехэ оролдолго гаргана.

Пленум дээрэ дэлгэрһэн хөөрэлдөөнһөө һабагшалан тобшолходо, хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ арга боломжын элбэг байһаниинь элирнэ. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, тэрээн дээрэ партиин ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэ соо тодорхойлогдоһон заабаринуудые зайлашагүй хүтэлбэри болгон, ойрын сагта эрид хубилалта туйлаха зорилготой хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө, түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө, тэмсэхэ, ушарһан ехэ дутуу дундануудаа, алдуу эндүүнүүдээ үндэһөөрнь усадхаха эрмэлзэлтэй байһанаа пленумдэ хабаадагшад элирхэйлээ.

Э. БУДАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ ЗАЛИТАЙ

Василий Терентьев Яруунын районой «Коммунизм» колхоздо механизатораар хүдэлдэг. Энэ коммунист колхозойнгоо ВЛКСМ-эй комитедэй гэшүүн юм. Тэрэ халаанайнгаа даабаринуудые ходо үлүүлэн дүүргэжэ, үдэр бүри үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулдаг. Түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй таряа хуряалгада хабаадахадаа, Василий Терентьев эрхим амжалтануудые туйлаһан байха юм. Таряа хуряалгын үедэ залуу коммунист үдэр бүриингөө даабариие ходо үлүүлэн дүүргэдэг байгаа. Тиихэдэ залуу механизатор дүрбэ мянган центнер ороохо сохихо гэһэн уялга абаһан юм. Харин таряа хуряалгын дүнгүүдые согсолходо, тэрэ абаһан уялгануудаа үлүүлэн дүүргэжэ, 4500 центнер таряа сохиһон байба. Залуушуулай дунда хододоо үльгэр жэшээ харуулан, коммунист нэрэ зэргэсэ хүндэлхэ үндэр харюусалга мэдэрдэг юм.

Хүдөө газарта борьбоёо гээһэн Василий хүбүүн түрэл нютагтаа үлэжэ, залуушуул СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулха ёһотой гэжэ харюусалга мэдэнэ. Василий нютагайнгаа һургуулиин ар... дүүргэһэнэй һүүлээр эндэ... ажаллахаар үлэхэ гэжэ ш... гаа.

Һургуулидаа байхадаа ... заторай мэргэжэл шудалһ... залуу хүбүүн колхозой ма... дай зэргэдэ жагсаа һэн. М... тэй холбоотой ямаршье ... һаа, тэрэ жолоошоной... рой, трактористын ажал ... дүүргэхэ бэлиг шадабари...

Тиимэл хадаа залуу В... тьев колхозой коммунист... дэ жагсахал ёһоороо жаг...

Василий Терентьевэй х... үдэрнүүдтэ мунданагүй. ... нист түсэбтэ арбан нэгэд... лэй хабарай тарилгые эр... тэйгээр угтаха гэжэ эрмэлз... бэрэй механизаторнуудай ... үдэрнүүдтэ машина, техни... тарилгада бэлэдхэхэ гэж... хүдэлжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу механизатор В. Терентьев.

ҺАЙШААН ДЭМЖЭБЭ

«Хүдэлһэнэйнь зэргээр нэрэ хүндэ ба алдар соло» гэһэн уряа доро ажаһууха, хүдэлмэрилхэ тухай москвагайхидай үүсхэлые дэмжэһэн хүдэлөөн Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводто үргэнөөр эхилбэ. Журам шангадхалга, эмхи гуримтай байлга, харюусалгаяа мэдэрэлгэ — мүнөөдэр эгээл шухала, эгээл холын хараатай зорилго мүн болоно.

Заводоймнай барилгын управлениин болон вагон суглуулгын цехэй коллективүүд москвагайхидай үүсхэлые эгээл түрүүлэн дэмжэбэ. Тэдэнэр ажалай болон үйлэдбэриин журамые шангадхаха талаар тодорхой хэмжээнүүдые хараалаа.

ЛВРЗ-гэй партийна комитет эдэ хоёр коллективэй хараа түсэб хаража үзөөд, москвагайхидай үүсхэлые түрүүлэн һайшааһан нүхэдөө дэмжэхэ, тэдэнэй тоое олошоруулха, ажалай журам шангадхаха талаар тодорхой хэмжээнүүдые абаха гэһэн тогтоол һая абаба.

Б. КАРНАУХОВА,
заводой «Локомотив»
газетын редактор.

ТҮМЭР ЗАМАЙ ТҮХЭЛ МАЯГ

Байгал-Амарай түмэр зам барилгада гаргашалагдадаг мүнгэ зөөриин ашаяа харюулалгые түргэдхэхэ ба ехэ болгохо хэрэгтэ Бага БАМ-ай түмэр замшадай габшагай хүдэлмэри туһална. Бамовская — Тындэ — Беркакит гэжэ түмэр замай һалаае ашаглажа байһан хүдэлмэришэд табан жэлэй эсэс багта туйлахые түсэблэһэн ажалай бүтээсэдэ хүрөөд байна. Ашаа зөөлгын түсэбтэ хэмжээн табан жэлэй гурбадахи жэлдэ проектнэ хэмжээнһээ үлүү гараханы лабтай.

БАМ-ай оршон тойронхи нютагуудые түрүүшын ээлжээндэ Нерюнгриин шулуу нүүрһэнэй хэбтэшые индустриальна талаарнь ашаглалгын эршэмтэй алхамууд энэ харгые ашаглалгын болзорые дахинаа хаража үзэхэ эрилтэ түмэр замшадай урда табина. Тэрэниие түргэдхэхэ эрхэ нүхэсэлнүүд тухай Байгал-Амарай түмэр замай начальник Л. Лотарев нигэжэ хөөрэнэ:

— Барилгашад Бага БАМ-ые барихадаа, мүнөө зөөжэ байһан ашаанһаа һураггүй ехэ ашаа зөөхэ шадалтайгаар хараалаа юм.

Зүгөөр тэрэ участогынь хүнгэн бэшэ. Хэдэн тээшээ годирһон, уруудам, үгсүүр газар олон. Гэхэ зуура, бэйгаалиин имэ орёо эрхэ байдалда түмэр зам ашаглалгын дүршэл орон доторнай үгы байгаа ха юм.

Түмэр замые эгээл богони болзор соо ашаглалга — Тындын отделениин ажалша коллективэй бүхэсоюзна түрүүшын отрядтай хамта гурбан жэлэй саада тээ ерэһэн залуу түмэр замшадай гол зорилгонь болонхой. Тэрэнэй орёо хүшэр байһан тухай нэгэ жэшээ дурдая: табан жэлэй түрүүшын жэлдэ, бүхы аргануудай хэрэглэгдэжэ байгаашье һаань, бага БАМ түсэбөөр хараалагдаһан ажалай бүтээсэдэ хүргэгдөөгүй һэн. Харин хойто жэлдэнь үлүүлэн дүүргэгдээ — залуушуул дүй дүршэлтэй болоо. Мүнөө локомотивай гурбадахи бригада бүхэн хүндэ ашаатай ба ута составтай поезднуудые найдамтайгаар жолоододог болонхой.

Тэдэнэрэй амжалтын замууд гэбэл: дүй дүршэлөө халан абалсалга, эрхим машинистнүүдэй сагые хиналга, тепловозой экипаж бүхэнэй ажалые үдэр бүри шалгалга гэхэ мэтэ болоно. Теэд ашаглагдаагүй нөөсэнүүдээ мэдэхынь мэдээд, тэдэнээ үдэр бүри ажал хэрэг дээрээ шадамараар хэрэглэхэ гээшэ тад ондоо ааб даа.

Оронойнгоо элдэб харгынуудай эрхим коллективүүдэй дүршэлые хэрэглэн, түрүү машинистнүүд таниггдаагүй зам ашаглахадаа, дүй дүршэлөө нүхэдтөө бардамаар хубаалдадаг байгаа.

Ворошиловградай заводой гаргаһан шэнэ тепловозуудаар локомотивна паркын хангагдаһан ушар бага БАМ-ай хүсые түргэнөөр ашаглалгада нүлөөлнэ. Тэдэ тепловозууд түрүүн ашаглагдажа байһан машинануудһаа нэгэ хахад дахин ехэшье, Сибириин эрхэ байдалда тааруулагданхайшье юм. Тиихэдэ Бага БАМ-ые түргэн ашаглаха хэрэгтэ станционно ажахые үргэдхэлгэ, өөһэдын заһабарилгын баазатай бололго нилээд нүлөөлхэ зэргэтэй.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум ...

БАМ-ай түмэр... шанхи нөөсэ... замыень заана...

Түмэр замай... делениин ко... нуудые дүүр... болоһсоной, ... нүүрые ба ... болгоһоной, ... шэлүүлһэнэй ... звенонууд дото... гадхаһанай а... до арбан ... тонно — таба... нэйхиһээ гурб... ашаа зөөхэ ... хэй.

Бүхы эмхи... ническэ хэмж... дэ мүнөө ш... Тиихэдэ бүхы ... дэй дэмжэһэн ... замай ээзэнби... от ёһоной хү... мүн лэ нүлөө... лоондэ хабаадт... оронойнгоо ... түмэр харгы ... хамтын нэгэ ... Юуб гэхэдэ, ... Тындэ — Беркак... нимнай поезд... табан жэлдэ зр... жаа табилуул... рай түмэр зам... модель болоно...

В. ...
ТА...

Тындэ,
Амарай обл...

...ГРАДТАХИ ...ЛДААНАЙ ...0 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ХАМГААЛАГШАДАЙ ҺҮРТЭ ЗОРИГ

Сталинград шадар боугай һүрэлгэн һүүлшынхеэ 1943 оной февралиин 2-то дуулдаа һэн. Зургаан һара соо үргэлжэлһэн тулалдаан Совет Армиин дүүрэн хүсэд илалтаар түгэсөө бэлэй. Немец-фашис сэрэгүүдэй 330 мянган бүлэг бүридхэн бүлэглэн хүреэлэгдээд, сүм усадхагдаа байгаа. Германи ниимэрхүүгөөр диилдэжэ үшоо һүүлэй ябаа. СССР-ые бута сохихо гэһэн тэрэнэй фашис түлэбэрилэгшэд түсэбүүд 1941 ондо Москва шадар һүрэлһэн мэтэ, эндэ баһал буруу һүрөөн һэн. Совет Армиин илалта хангаһан шухалын шухала нүхэрлэлэй нэгэниинь хадаа совет солдат болон командиринэй харуулһан һүртэ шэн зориг, олон түмэнэй ажалда дуурэлдэгүй баатаршалга мүн байгаа.

дабшажа замынь гэрэлтүүлэн гаргажа гарда сээжэ соонһоо ходо татажа байһан тухай үльгэр [illegible] ...аб даа. Харин ... [illegible] ...н хэдэн мянгаад ...аршэд үхэ үхэтэрөө ...һэм шуу. Тэдэнэй ...ориг хүн амитанай ...нда үзэгдөө дуул- ...умые дабажа гэра- ...тэйл.

...ки стрелково дивизиин полкын 2-дохи ...лдат Михаил Пани- ...у шанга байлдаанай ...ы һомоёо дууһыень ...алгааба. Теэд үхэр ...р, пулемёдуудаар ...уудаһаар тэрэнэй ...коп тээшэ дайсанай дүтэлжэ ябана. Тү- ...баһан танкыень ша- ...остой шэлээрээ гал- ...атай солдат Панико- ...ээрээ бодобо. Зү- ...адаг шэлээ шэдэхэеэ ...рээ үргөөд бай- ...санай помон тэрэ ...һэлжэрхибэ. Гал дү- ...таһан Паникаха хо- ...олоо бариад, фашис ...э һүрэжэ, тэрэниие ...һэн. Танкнь тэһэрээ. ...ээ алдаһан гитлеро- ...эргээ сухарял һэн...

...ки стрелково диви- ...ээ холбоо татагша Матвей Путилов хэл- ...оной утаһанай та- ...олбожо байтараа, ...эр шархатаһан бай- ...тэһэрхэдээ, хоёр сарбуунуудые няза ...рхёо бшуу. Тиихэдэнь таһархай утаһанай ...рнүүдые шүдөөрөө ...жа, холбоод байгаа. Путиловые бэдэржэ ..., тэрэнь үхэшэнхэй ...м.

...най доболжо бай- ... үльэг совет сэрэг- ...инград шадар нэгэ добууе дайлан абаад ...үрээлэлгэнээ гараха ...эһэн дайсанай юһэн добууе буудажа оро- ... байһан бүхы сэ- ...гулшынгээ эрьгын һа- ...лалдаад. Тэдэнэр табан танкые буу- ...лгааба. Зүгөөр энэ ...ида оройдоол ори солдат — Каплунов ...ээ. Тэрэнэй хүлыень түгдэрхэй няза та- .... Дахин мэдээ оро- ...э хүоүүн өөр тээшэнь ...оһон дүрбэн танк ...киба. Шуһаа ехээр байгаад, сэрэгшэ үлэ- ...натануудаараа гурбан ...анк тэһэлээ. Тиигэ- ...рнь дайсанай снаряд ...ыень таһа татажархёо ...улшынгээ хүсэ шадал гаргажа, Каплунов ...ажууда ерээд ябаһан фашис танкые тэһэ- ...эй...

...ник Людниковэй ко- ...н 138-дахи дивизи ...эдай хойто захада оршодог хоёр заводой хоорондохи бишыхан газар — хүндэлэнөө 700 метр, утаашаа 400 метр газар эзэлжэ байгаа. Энэ газарые томо үхэр буунууд, пулемёдууд хуу ходоро буудаад, тэрээн дээгүүр бүүнүүдэй һомонууд забда залигүйгөөр зүргэнэн зурылдаад, минэ, снарядууд таһалгаргүйгөөр тэһэрдэг һэн. Энэ дивизи гансашье хүршэнэрһөө бэшэ, мүн өөрынгөө тылһээ таһалагдаан һэн. Өөрсэргэхэн энэ газар дээрэ гитлеровецүүд авиаци үдэр бүри хэдэн зуугаад бомбо хаягша һэн. Дивизиин командна пункт оборонын түрүү зэргэнүүдһээ 140 метрэй газарта байрладаг байба.

62-дохи армиин штабай начальник генерал Крылов болон полковник Людников хоёрой хоорондо телефоноор болоһон хөөрэлдөөн түүхын хуудаһан хадагалан байдаг.

Крылов: Танай командна пункт хаанаб?

Людников: Байлдаанай түрүү зэргэдэ. Дайсан бидэниие гранатаар хяа шэдэнэ.

Крылов: Яаха гэжэ шиидээбтэ?

Людников: Туласалдаха. Немецүүдые Волго тээшэ табихагүй.

Крылов: Байлдаанай газарһаа КП-гээ нэгэ бага холошог болгогты.

Людников: Тиигэхын аргагүй гэжэ элидхэхээ зүрхэлхэ байнаб. Солдадаил тулалдаһан газарта КП-мнай байрладаг. Энэ манай заншал...

Ноябриин 14-дэ Людниковэй дивизидэ ноесэ хилээмэн ба сухаарин, патрон ба гранатануудынь барагдаа һэн. Шарха уяха маарли, бинтнүүд дуулаа, харин шархаташаһан хүнүүд улам олошоржо байгаа. Ушарынь гэхэдэ, шархаташадые Волгын саада бэедэ гаргаха арга забда болоогүй бшуу. Хүн амитанай эндэ тэсэжэ байхын, ухэлэй эрмэг дээрэ саашадаа тулалдахын арга һалаа гэжэ һанамаар һэн. Харин сэрэгшэд яагаашье хадаа сухаряагүй, тулалдажа гараа.

40 үдэрэй турша соо таһалгаряагүй болоһон добтолгонуудай үедэ гитлеровецүүд миил 200 метр урагшаа дабшаа. Зүгөөр метр бүхэнэй түлөө өөһэдынгөө хэдэн зуугаад солдат ба офицернүүдые алуулаа пэм шуу. Людниковэй дивизи энэ бишыхан газартаа һалашагүйгөөр аһалдашоо, таһаршагүйгөөр «няалдашоо» һэн, тиигээд тэрэнээ дайсанда үгөөгүй бэлэй.

Сталинградай архивые, газетэнүүдһээ хайшалжа абаһан текстнүүдые хаража үзэхэдөө, би гэнтэ Александр Березинэй бэшэг обеоржорхёо һэм. Энэ хүн Донбассай шахтёрнуудһаа бүридүүлэгдэһэн нэгэ дивизидэ оролсожо, Сталинград шадар дайн байлдаанда хабаадалсаһан байба. Александр Березин фронтһоо һамгандаа иигэжэ бэшээ: «Зол жаргалта ажабайдалаа, мүн хайшан гээд бидэ суг хамта, өөһэдынгөө ажалаар энэ байдалаа байгуулһанаа би ходол һананаб. Шишье баһал энээн тухай бэшэнэш. Бидэндэ Октябриин үгэһэн ажабайдалай түлөө дайлалдажа байһанаа бүхыдэнь һанахаш. Гансашье намда үгөө аал? Эгээл ехэ аюулай тохёолдоһон сагта хүнүүд юугээ хамгаалжа байһанаа ямаршьеб ондоо шэнгээр ойлгодог...»

Тэрэ аюул ехэтэ, хүшэр хүндэ үе сагһаа хойшо дүшөөд жэл үнгэршэбэ. Фашизмтай хэһэн тэмсэлдэ үзэгдөөгүй ехэ эрэлхэг зориг харуулһан баатарнуудайнгаа дурасхаалые ёһолон тэмдэглэхын тулада бүхы совет республикануудһаа хүнүүд Сталинград ерэжэ байдаг. Ушарынь гэхэдэ, тэдэнэй түлөөлэгшэд ээм ээмээ түшэлсэ, Сталинградта дайлалдаа ха юм. Сталинградта болоһон тулалдаанда хабаадалсажа, амиды үлэһэн хүнүүд, энэ, Волгын эрье дээрэ, үхэлһөө айнгүйгөөр тулалдаһан хүнүүд энэ городой эгээл хүндэтэ айлшад дунда байдаг. Тэдэнэй нэгэн энэ—тон тэрэ 138-дахи стрелково дивизиин сэрэгшэ П. Сагацкий.

«Волго дээрэ мүлһэнэй тогтохоор, амархымнай, шэнэ часть үйридүүлхымнай тулада бидэниие мүрэнэй зүүн бэе тээшэ яbуулха һэн,—гэжэ тэрэ һанан-һанан дурдана.—Манай подразделениин харгы зам дээрэ бидэниие нэгэ офицер угтаба. Фашистнууд «Красный Октябрь» заводой мартенэй цехые эзэлээ гэжэ тэрэ дуулгаад, хэн тэрээнтэй хамта пайн дураараа ошохо, заводые хамгаалагшадта туһалха дуратайб гэжэ асууба. Тиихэдэ бидэ бүгэдээ ошохоор һэмди...»

Иван Модекин Сталинградта зургаан һара соо дайлалдаа. Хэдэн дахин шархатаһан айнгаа, зүгөөр дайшалхы жагсаалдаа дахинаа зогсоод лэ байгша һэн. Тэрэ хүбүүн бүлэг совет сэрэгшэдэй хамта генерал Гурьевтэй 260 фашис солдат болон офицернүүдые плендэ хайшан гээд абаһанаа хөөрэнэ бэлэй. Сталинградта болоһон дайн байлдаанай дүүрэлэнэй һүүлээр хоёр жэл гурба һара үнгэрөөд байхада Иван Модекин Берлиндэ хүрэһэн намтартай. Рейхстагай томо баһана дээрэ «Бидэ Сталинградһаа эндэ хүрэжэ ерээбди» гэжэ бэшэгдэһэн дундаа тэрэ нэрэ байһан һэн.

Сталинградта болоһон дайн байлдаанай Эхэ орондоо хэдэн мянгаад баатарнуудые—жиирэй сэрэгшэдые, командирнуудые, полит-хүдэлмэрилэгшэдые хүмүүжүүлэн үгөө. Тэдэнэй харуулһан баатаршалга совет сэрэгэй алдар солын һүлдэ тэмдэг болонхой. Олон тоото соединенинүүд болон частьнууд орденуудаар шагнагдаһан, гвардейскэ нэрэтэй болгогдоһон байгаа. Геройгородые хамгаалһан 700 мянга гаран хүнүүд «Сталинградые хамгаалһанай түлөө» медаляар шагнагданхай. Домог суута гараһан Мамайн добуун дээрэ асари томо хүшөө-ансамблиин урлан бодхоогдоһон ушар Сталинградые хамгаалһан баатарнуудай онсо аша габьяае үндэрөөр сэгнэһэн ябадал болоно.

Эндэ, музей соо, США-гай президент Ф. Рузвельтын барюулһан грамота хадагалагдажа байдаг: «Шэн габьяата хамгаалагшадаарнь бидэнэй гүн ехээр баясажа байһые тэмдэглэхын тулада Америкын Холбоото Штадуудай үмэнэһөө би энэ грамотые Сталинград городто барюулнаб. Эдэ хамгаалагшадай эрэлхэг баатаршалга, урма зоригой һүртэ хүсэн ба шэн габьяа сүлөөтэ бүхы хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлые хэтын хэтэдэ зоригжуулжа байхал. Тэдэнэй алдарта илалта хадаа дайгаар добтолон оролгын долгиие зогсоогоо, тиигээд ээрхэг түримхэй хүсэнүүдтэ эсэргүү союзна нацинуудай хэдэг дайнда эрид хубилалтын үе болоо».

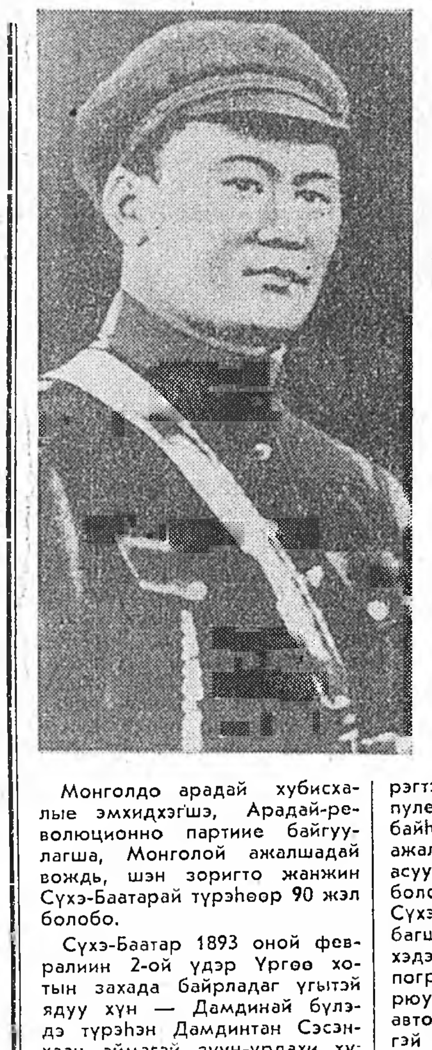
Степан ЛЮШИН,
түүхын эрдэмэй доктор,
профессор.
(АПН).

«Сталинград: түүхын хуудаһанууд»—Сталинградска байлдаанда хабаадагшадай дурасхаалай номууд.
ТАСС-ай фотохроникэ.

Д. СҮХЭ-БААТАРАЙ ТҮРЭҺӨӨР 90 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

МОНГОЛ АРАДАЙ ВОЖДЬ

Монголдо арадай хубисхалые эмхидхэгшэ, Арадай-революционно партиие байгуулагша, Монголой ажалшадай вождь, шэн зоригто жанжин Сүхэ-Баатарай түрэһөөр 90 жэл болобо.

Сүхэ-Баатар 1893 оной февралиин 2-ой үдэр Үргөө хотын захада байрладаг үгытэй ядуу хүн — Дамдинай бүлэдэ түрэһэн Дамдинтан Сэсэнхаан аймагай зүүн-урдахи хушууһаа һаяхан зөөжэ ерэһэн байгаа. Гурбадахи үриингөө түрэхэ үдэр Дамдин түлеэ бэлэдхэхээр ошоод ябатараа Уляасата горхоной эрьеһээ нэгэ һүхэ (сүхэ) олоһон гэхэ. Баярлаһандаа хүбүүгээ Сүхэ гэжэ нэрлэһэн түүхэтэй. Дамдин Ханда хоёр үгытэй ядуу байдалтай, юумээр ходол дуталдажа байдаг һэн. Гурбан үхибүүниинь иимэ хүшэр хүндэ байдалда ехэ боложо, үндыһэн юм. Эхэ, эсэгэнь хүбүүдтээ, илангаяа Сүхэдөө ехэ дуратай, шадал соогоо хүмүүжүүлгэ үгэхэ гэжэ оролдодог бэлэй. Үзэг бэшэг мэдэхэ, ном үзэхэ дуратай байһыень мэдээд, эсэгэнь хүбүүгээ үзэгтэ һургаха гэжэ оролдобо. Үргөө хотодо Жамьянгуай гэжэ мэдээжэ багшада ошожо, хоёр жэл үлүүтэй саг соо Сүхэеэ тэдэнэйдэ байлгажа, уншажа, бэшэжэ шададаг болгоһон юм.

1912 онһоо 1918 он болотор Сүхэ сэрэгэй алба хэбэ. Үргөө хотоһоо арбан модоной газарта оршодог Хужар-Булан гэжэ нютагта сэрэгэй һургуулида һуража, командирай мэргэжэлтэй болоһон байна. Тус һургуулияа дүүргээд, пулемётно ротын командираар, табигдаба. Сэрэгтэ алба хэжэ байхадаа, тэрэнэй хэдышье хүндэ һаань, бэрхээр шудалжа шадаа. Хитадай хархис генералнуудай сэрэгүүд зүүн зүгһөө Монгол орондо добтолон ороо һэн. Тэдэндэ сохилто, харюу үгэхэ байлдаанда Сүхэ мордобо. Хэдэн хатуу шанга байлдаанай үедэ тэрэ дайшалхы хүсэл габьяа, эрэлхэг зориг харуулаа бэлэй. Тиимэһээ Сүхэдэ «баатар» гэһэн хүндэтэ нэрэ соло олгогдожо, малгайдань алтан дэнзэ зүүлгэгдэһэн байна. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Сүхэ-Баатар гэжэ алдаршаба. Орон дотороо Сүхэ-Баатар суута гараа һэн.

Сэрэгэй албанда ошохын урда тээхэнэ Сүхэ һамга абажа, айл болоһон юм. 1911 ондо тэдэнэй бүлэдэ Галсан хүбүүн түрэһэн байна. Хорожомынь Галсан Монголой Арадай-революционно армида удаан саг соо алба хэһэн, полковник нэрэ зэргэтэй болоод, наһанай амаралтада гараһан юм. Сүхэ-Баатарай нүхэр Янжима удаан саг соо МНРП-гэй Центральна Комитедэй таһагые даагшаар хүдэлөө. 1941—1947 онуудта МНРП-гэй ЦК-гай секретаряар ажаллаһан байна.

1918 онһоо эхилжэ Сүхэ-Баатар Үргөө хотын типографида ажал хэжэ эхилбэ. Сэрэгтэ харюусалгата тушаалтай, пулемётно ротын командир байһанаа, гэнтэ юундэ шэнэ ажалда оробо гээшэб гэһэн асуудалда иимэ харюу үгтэхэ болоно: нэгэн гэбэл, урдань Сүхэдэ ном зааһан Жамьян багша урижа асараа. Юуб гэхэдэ, Жамьян тэрэ үедэ типографиин ажалай түлөө харюусадаг байгаа. Үгы гэбэл, автономито Монголой Сэрэгэй министерство Сүхэ-Баатарые сэрэгэй албанһаа сүлөөлжэ магадгүй. Тэрэ сагта Монгол орондо ангиин тэмсэлэй шангадажа байһан үе һэн. Типографида хүдэлжэ байхадаа уласхоорондын болон дотоодын политикатай һайн танилсаба. Аргаа оложо, хубисхалда уряалһан уряа бэшэгүүдые бэрлажа болохо байгаа бшуу. Сүхэ-Баатар нүхэдтэеэ хамта уряа бэшэгүүдые зохёогоод, барлаад, хотын гудамжануудаар, мүргэлэй газараар тараадаг болобо.

1919 ондо Үргөө хотодо революционно хоёр бүлэг байгуулагдаа бэлэй. Эдэнэй нэгыень Сүхэ-Баатар хүтэлбэрилдэг байһан. Бүлэгэйхид Монголдо ажаллажа байһан түрүү үзэл бодолтой ород хүнүүдтэй, демократическа, большевик үзэл бодолтой хүнүүдтэй нягта холбоо барисаа байгуулба.

Тиигэжэ Сүхэ-Баатарай революционно ажал ябуулгада, тэрэнэй үзэл сурталайнь бүрилдэн хүгжэлгэдэ Агуухэ Октябриин Социалис Революци айхабтар ехэ нүлөө үзүүлһэн байха юм.

1918 ондо ээрхэг түримхэй Хитадай политигууд бэеэ дааһан байдалтай Монгол гүрэниие усадхан үгы хэжэ, өөһэдтөө нэгэдүүлхэ хүсэлтэйгөөр Монголой правительствада эрид шанга эрилтэ, заналтатайгаар хандаба.

Энэ харюусалгата үедэ Сүхэ-Баатар иигэжэ заагаа һэн: «Манай Монгол гүрэнэй ажамидархын, һалбаран хүгжэхэ талаар дотороймнай хүсэн арад зон болоно, уласхоорондын зүгһөө манай түшэг тулгуури — Совет Росси мүн. Бидэндэ ондоо харгы зам байхагүй».

Д. Сүхэ-Баатарай хүтэлбэри доро, тэрэнэй нүхэдэй, ханинарай хүсэл оролдолгоор 1920 оной июнь һарада нюуса революционно хоёр кружогой хамтаран нэгэдэлгын зүблөөн үнгэргэгдэбэ. Тиигэжэ Монголой арадай парти байгуулагдажа, «Партиинхидай тангариг» гэжэ программа баталагдан абтаһан байна. Арадай революциин илан мандахын түлөө Совет Россида түшэглэхэ гэһэн эгээл тон зүб хараа шэглэл абтаа бэлэй. Тангариг дотор энэ организациин зорилго найруулагдаһан байха юм. «Ороноо харата муухай дайсадһаа арилган сэбэрлэхэ... Монгол ороной эрхэ сүлөөень тэхэрюулэн бусааха... Ороной дотоодын политикые хубилган хаража үзэхэдөө, үргэн ниитэ арад зоной аша туһада хүсэл эрмэлзэлыень бүхы тэгшээр хангаха, ажалшадай эрхэ сүлөөень хамгаалжа, тэдэнэй зоболонто байдалда эсэс табижа, хүнэй хүниие мүлжэн дарлаха ябадалые усадхан үгы хэхэ».

Революционно организаци болохо «Монголой арадай партиин» политикые бэелүүлгээр эмхидхэлэй хүдэлмэриин үргэдэхэ бүри Д. Сүхэ-Баатар тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ болон шэлэгдэн илгарһан байна. Тэрэ революционно тэмсэлэй шухала асуудалнуудые зохёон найруулжа, эмхидхэлэй бүхы хүдэлмэриие толгойлһон байха юм.

Сүхэ-Баатар нүхэд ёһоной эрмэлзэлтэй, хамтаараа нэгэдэн хүдэлжэ шададаг оюун бэлигтэй байхаһаа гадна, хүн бүхэндэ айхабтар илдам налгайгаар, энэрхы сэдьхэлтэйгээр хандадагаараа олониитын зүгһөө һайшаагдан дурлагдажа, ехэ хүндэтэй болоһон юм. Тэрэ пропагандистын болон агитаторай бэлиг шадабаритай байһан гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. «Монголын үнэн» гэжэ газетын нюурнуудта тэрэнэй хурса удхатай статьянууд тунхаглагдажа, феодальна гүрэн түрын журамай хархис муухай уг удхань тобойсо элирүүлэн харуулагдадаг, үргэн ниитэ хүн зониие эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлдэ уряалдаг байгаа. Тэрэ үе сагай ойлгууламжын революционно хүдэлмэриин гүнзэгы удха шанарынь, дайшалхы, элсүүлхы үүргэнь Д. Сүхэ-Баатарай хүсэн түгэс эмхидхэлэй, мүн дагуулан хүтэлбэрилхы ажал ябуулгаһаа эшэ үндэһэтэй. Революционно бүхы ажал ябуулгань хадаа Сүхэ-Баатар партийна болон гүрэнэй элитэ ехэ хүтэлбэрилэгшэ, хүн зониие бэе тээшээ дагуулан татадаг онсо изагуур ехэтэй хүн — арадай вождь байгаа гэжэ гэршэлэн харуулна.

Революционно нюуса кружогуудай нэгэдэмэл зүблөөнэй шиидхэбэриин ёһоор, 1920 оной июль-август һарануудта Д. Сүхэ-Баатар түрүүтэй долоон хүнһөө бүридэһэн делегаци Совет Росситай болон Коминтернтэй холбоо барисаа байгуулха зорилготойгоор Совет Росси эльгээгдэһэн байна.

Эндэ Сүхэ-Баатар партийна болон совет организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, Коминтернын хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадтай уулзажа, Октябриин революциин түүхын дүй дүршэлтэй танилсаба. Гадна Россин Коммунис партиин теоретическэ болон бодото ажал ябуулгыень шудалан үзэһэн байха юм. Энэ хүдэлмэри Сүхэ-Баатарай үзэл сурталайнь болон политическэ талаар ургалтада онсо нүлөө үзүүлээ һэн.

Д. Сүхэ-Баатар Х. Чойбалсан хоёр Эрхүү хотодо РКП(б)-гэй нютагай организацинуудай хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй танилсаха үедөө, 1920 оной ноябрь һарада Эрхүү хотодо «Монголын үнэн» газетэ эмхидхэжэ, эгээл түрүүшын номер хэблэн гаргаба. Энэнь арадай революционно тэмсэлые эмхидхэхэ талаар үзэл сурталайнь дайшалхы зэбсэг болоо һэн. Монголой Арадай-революционно партиие байгуулха талаар үзэл сурталай, эмхидхэлэй, бэлэдхэлэй хүдэлмэриие ябуулха хэрэгтэ РКП(б)-гэй болон Коминтерны зүгһөө ехэ туһа хүргэгдэжэ, халуунаар дэмжэгдэһэн намтартай.

Революционно тэмсэлэй шангадаха, улам орёо болохо бүри революционернүүдэй дунда үзэл сурталай талаар алгасалгые дабан гараха хэрэгтэ Д. Сүхэ-Баатарай хэлбэришэгүй шууд сэхэ революционно үзэл бодол, суртал һургаалынь шиидхэхы үүргэ дүүргэһэн юм.

Д. Сүхэ-Баатар Монголой арадай революциин элитэ ехэ хүтэлбэрилэгшэ байһан тула монгол арадай сүлөөрэлгын тэмсэлэй уг зорилгонуудые нэгэдүүлэн холбожо шадаһан байна.

1921 оной март һарада Хяагта хотодо Монголой Арадай-революционно партиин түрүүшын съезд зарлагдажа, партиин байгуулагдаһан тухай соносхогдожо, түрүүшын программа баталан абтаа һэн.

Энэ съезд дээрэ Сүхэ-Баатар үгэ хэлэхэдээ иигэжэ тэмдэглэһэн: «Совет Россин зүгһөө урма зоригой болон материальна талаар хүсэ ехэтэ дэмжэлгэ, туһаламжа абажа, Монголой арадай парти гадаадын дайсадые диилэн илажа шадаха байха. Энээнэй ашаар Монгол ороной ажалшад ойрын сагта соёл болбосоролой болон дэбжэлтын замда гаража, хүн түрэлтэнэй эбтэй эетэй ажалша бүлэдэ хамжан орохо байһаниинь найдамтай».

Саг үргэлжын арадай революционно сэрэгые байгуулха, зэбсэгтэ буһалгаа бэлдэхэ талаар Д. Сүхэ-Баатар айхабтар ехэ хүдэлмэри хэһэн, тэрэниие өөрөө хүтэлбэрилһэн юм. Арадай армиин түрүүшын илалтануудай аша туһаар Монгол ороной хойто зүгтэ Арадай саг зуурын правительство байгуулагдаа бэлэй. Энэ сэрэгэй үе сагта правительствын Президиумые толгойлхо уялга Сүхэ-Баатарта даалгагдаба. Сэрэгэй министрэй болон Главнакомандалагшын түшаалда байха үедөө Сүхэ-Баатар арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй штабые толгойлжо, онсо этигэмжэдэ хүртэһэн байгаа. Өөрынгөө хани нүхэдтэй хамта Сүхэ-Баатар Эхэ ороноо харата дайсадһаа сүлөөлхэ талаар сэрэгэй дайшалхы ябуулгануудай түсэб зохёобо.

1921 оной апрель һарада Монголой саг зуурын правительство Совет Россин правительствада сэрэгэй талаар туһаламжа хүргэхэ гуйлтатайгаар хандаһан байна. Энэ гуйлтань хангагдаа бэлэй. 1921 оной май-июль һарануудта Монголой арадай революционно армиин болон хүдэлмэришэн тариашадай Улаан армиин частьнууд монгол болон совет арадуудай хамтын дайсадай урдаһаа шанга тулалдаануудые эхилээ һэн. Тиигэжэ 1921 оной июлиин 6-да Монгол ороной ниислэл хото Үргөө сүлөөлэгдэн абтаба. Июлиин 10-да саг үргэлжын арадай правительство бүридхэгдэжэ, июлиин 11-дэ арадай революциин илан мандаһан үдэр тусхайлан соносхогдоо бэлэй.

Сүхэ-Баатар хэлбэришэгүй хатуу шэн зоригтой интернационалист, монгол-совет арадуудай аха дүүгэй мүнхэ хани барисаанай үндэһэ һуури табигша мүн. Совет-монгол хани барисаае эбдэхэеэ һэдэгшэдэй урдаһаа хайра гамгүйгөөр тэмсэжэ, агуухэ хани барисаанай бэхижэн хүгжэхын түлөө Сүхэ-Баатар өөрынгөө бурьялма хүсэл эрмэлзэлые зорюулһан байна. Монгол-совет хани барисаа хүгжөөхэ талаар хэлсээ хэхэ Монголой правительственна делегациие 1921 оной октябрь һарада Сүхэ-Баатар толгойлжо Москва ерэхэдээ, тэрэ дэлхэйн хүдэлмэришэн тариашадай вождь В. И. Ленинтэй уулзаһан юм. Агуухэ вождь Владимир Ильич Ленинэй үгэһэн захяа заабаринуудые бодотоор бэелүүлжэ шадаһан ленинскэ үе сагай шэн зоригто революционер Сүхэ-Баатар марксизм-ленинизмын үзэл сурталай гүн гүнзэгы һургаалые ухаалан ойлгожо абаһан юм.

1923 оной февралиин 20-до гуша наһа гүйсөөд ябахадаа, Монголой арадай революциин хүтэлбэрилэгшэ, Арадай революционно партиие болон Арадай гүрэниие байгуулагша наһа бараа бэлэй.

Наһа дүүрэхынгээ урда тээ Д. Сүхэ-Баатарай үгэһэн захяа заабариие Монголой Арадай-революционно парти нэрэтэй солотойгоор бэелүүлжэ, тэрэнэй һүнэшэгүй мүнхэ хэрэгые үргэлжэлүүлжэ ябана. Сүхэ-Баатарай, тэрэнэй дайшалхы нүхэдэй байгуулһан арадай революционно парти марксизм-ленинизмдэ айхабтар үнэн сэхэ байжа, тэрэниие Монгол ороной онсо шэнжэтэй эрхэ байдалда зохёохы удхатайгаар хэрэглэһэнэй ашаар бүхы монгол арадай дайшалхы түрүү хүсэниинь болоо.

Мүнөө аха дүү монгол арад социализм байгуулжа түгэсхэхэ талаар түрэл партиингаа табиһан программна зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ байна. Капитализмын үе шатые алгасан дабажа, феодализмһаа социализмда шэлжэн орохо талаар Монголой арадай республикын түүхэтэ дүй дүршэл дэлхэйн коммунис, хүдэлмэришэдэй болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй теоретическэ ехэ һургаал боложо, бодото революционно хэрэгэй шухала хубита болон оронхой.

Ш. ЧИМИТДОРЖИЕВ,
СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Зүүн зүгые шэнжэлдэг секторые даагша, түүхын эрдэмэй доктор.

САГНАЙ СЭГНЭШЭГҮЙ ҮНЭТЭЙЛ

Үни удаан сагта ажаллажа мүнөө амаралтада гараһан намдашье, наһажаал болоһон бусадта, мүн залуу хүнүүдтэшье манай Хэжэнгэ нютагай магазинууд болон хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай хүдэлмэриин саг таарамжагүйшэг лэ байна гээд хэлэлтэй. Нютагаймнай олонхи магазинууд 9—10 сагта нээгдээд, үдэшын долоон час багаар хаагдашадаг байна. Энэнь угаа гайхалтай?! Магазинда орожо, хэрэгтэй юумэеэ худалдажа абахын тула хүдэлмэриингөө түлэг үедэ, ажалай үнэтэй сэнтэй сагһаа һамжан, гаража ошохо баатай болохош. Энэмнай хайшаа юумэн гээшэб, юун гэжэ ойлголтойб, энээндэ ямар сэгнэлтэ үгэлтэйб?!

Харин тиихэдэ хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд ажалайнгаа үдэрые юһэн часта эхилдэг. Үнгэрхэдөө тэрэ тодорхойлһон сагтаа дары ерэжэ, хүнүүдэй хэрэгые бүтээхэ гэһэн тиимэ эрмэлзэлшье гаргадаггүй байха даа. Энэнь мүн лэ ойлгогдошогүй. Үнэтэй сэнтэй хүдэлмэриин сагые ямар юунтэй жэшэн сэгнэлтэйб?!

Түб һууриһаа таһархай, холуур ажалладаг, ажаһуудаг хүнүүдэй, илангаяа малшадай байдал бүришье гайтай ааб даа. Хүдэлдэг хүн зоной хүдэлмэрилдэг сагыень хараадаа абан, таарамжатай зохидоор хангаха хэмжээнүүдые абаха зэргэтэйбди гэжэ партиин ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум дээрэ хэлэгдэһэн бодолнуудые би ехэтын ехээр һайшаанаб, зүбтэй зүйтэй байһыень үнэн зүрхэнһөө элирхэйлнэб.

Д. ВАНЧИКОВА,
ажалай ветеран,
хүдөө бэшэгшэ.

Хэжэнгын район.

танииие ямараар ханганаб

ҮГЭДӨӨ ХҮРЭХЭБДИ

Манай ажалладаг «Элегант» Октябрьска район доторoo мэдээжэ болоһон дээдэ гараһан ателье гэжэ тоологдодог юм. Ательегэй хүдэлмэрилэгшэд түрэл республикынгаа алдарта 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ үндэр уялгануудые абанхай. Түрүү оёдолшод Р. И. Зандраева, В. В. Титова, Л. А. Хорват гэгшэд байгша оной июль һарын түсэбөөр ажаллажа байна. Коммунистнар Л. А. Хорват Е. Х. Ефимова хоёр залуу халааниие һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулна. Ательегэй коллектив декабриин 29-дэ түсэбөө дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абаа. Тиихэдээ гаргаһан продукциимнай 98 процентнь гансал «эрхим» гэһэн шанартан байха юм.

Ю. ЛЕВИНОВА,
«Бурятшвейбыт» нэгэдэлэй «Элегант» ательее даагша.

• ТАСС • АПН •

ХИЛЫН СААНАҺАА

...АРАА БОДОЛНАЙ ТОДО

...УАНДА. Зэбсэгтэ тэм... ...эжэ, бэеэ дааһан бай... ...й болоһон Анголын ...гартаа буу барижа, мү... ...оронойнгоо дулдыдан... ...эшэ байдалые, газар ...ынгаа бүрин бүтэн байл... ...сахин хамгаалха ушар... ...болоно гэжэ МПЛА — ...най партиин ЦК-гай гэ..., Анголын Арадай Рес... ...икын гадаадын хэрэгүү... ...министр Паулу Жоржи ...үлээ.

...РА-да эсэргүүгээр ЮАР... ...асис засаг захиргаанай ...эжэ байгаа ээрхэг тү... ...кэй ябуулганууд манай ...ндо айхабтар ехэ гарза ...ндол ушаруулна. Мүнөө ...ынь 7,5 миллиард доллар ...хүрэжэ байна гээд тэрэ ...э үнгэргэгдэһэн пресс... ...ференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ. Эгээл тиимэһээ Анголын правительство республикынгаа өөрыгөө хамгалха хүсые бэхижүүлхын тула ехэ мүнгэ зөөри гаргашалха, экономикоёо һэргээхэ талаар шухала хэмжээнүүдые абаха баатай болоно.

НРА-гай газар дайда дээрэһээ Кубын сэрэгүүдые гаргажа, Намибиин асуудалые шиидхэхэ гэһэн Вашингтоной «хараа бодолые» Анголын правительство эрид буруушаана гэжэ П. Жоржи Намибида бэеэ дааһан байдал олгохо асуудал тухай хэлэхэдээ тэмдэглээ. «Фронт шадарай гүрэнүүд», Африкын бусад оронууд, ямаршье бүлэглэлдэ хабаадагагүйшүүлэй хүдэлөөн энэ хараа бодолые дэмжэнэ.

ВЕНЭДЭХИ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

ВЕНЭ. Һара хахадай хугасаа соо забһарлалга хэһэнэйнгээ һүүлээр Түбэй Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдые, буу зэбсэгүүдые хорооho тухай хөөрэлдөөнүүдэй ээлжээтэ шата эхилбэ. Пресс-конференци дээрэ журналистнуудта мэдээсэгдэһэнэй ёһоор, пленарна заседани дээрэ ПНР-эй делегациие толгойлогшо С. Пжигодский үгэ хэлэһэн байгаа.

Венэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ амжалта туйлахын түлөө социалис оронууд залан сэхээр тэмсэнэ гэжэ тэрэ хэлэбэ. Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдтэй Политическэ Зүбшэлэлгын комитедэй һаяхан Прагада болоһон зүблөөн дээрэ энэ ушар дахинаа батадхагдаһан байна. Тэдэнэй баталан абаһан Политическэ Декларацидотор эб найрамдалые хангаха, бэхижүүлхэ, ядерна ба юрын буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха талаар шэглүүлэгдэһэн ябуулгануудай үргэн ехэ программа табигдаба.

Сэрэгэй хүсэ хэрэглэхэгүй ба амгалан тайбан байдал хангаха тухай договор баталха дурадхалтайгаар Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүд тэрээн соогоо НАТО-гай гэшүүн-гүрэнүүдтэ хандаа. Иимэ алхам дайнай аюулые зайсуулан сараха, уласхоорондын байдалые һайжаруулха байна.

ВАРШАВАДА БОЛОҺОН УУЛЗАЛГАНУУД

ВАРШАВА. ПАП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь Г. Аксен ПОРП-ын ЦК-гай уряалаар январиин 27—28-да Польшодо ерэһэн байгаа. Тэрэ ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Ярузельскитэй уулзаба.

ПОРП-ын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзалгануудай үедэ хоер партиин харилсаанда, ГДР-эй ба ПНР-эй хоорондохи харилсаае саашадань хүгжөөлгэдэ хабаатай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа. Уласхоорондын зарим асуудалнуудаар һанамжануудаа хэлсэбэ. Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Прагада баталан абаһан Политическэ Декларацидотор найруулагдаһан дурадхалнууд шухала удха шанартай байна гэжэ уулзалгануудай үедэ тэмдэглэгдээ. Холбоото Штадууд болон НАТО-гай буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээжэ уласхоорондын байдалые шахардуу шанга болгожо байха үедэ эб найрамдалые сахин хамгаалха, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ракетэнүүдые Баруун Европын хэдэн оронуудай газар дээрэ тараан тодхохо түсэбүүдые буруу һүргэхэ, мүн социалис хани нэгэдэлтэ оронуудта эсэргүү, илангаяа Польшын Арадай Республикада эсэргүү хардалга гүрдэлгын ябуулгануудые усадхан зайсуулха талаар эдэ дурадхалнууд шэглүүлэгдэнхэй байна гэжэ ПАП агентство мэдээсэнэ.

ПКП-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ЛИССАБОН. Португалиин Коммунис партиин ЦК-гай пленум эндэ хүдэлмэреэ эхилээ. Правительствын тушаалһаа буулгаһаа, республикын суглаае тарааха ба парламентын һунгалтые болзорһоо урид үнгэргэхэ тухай Португалиин президент Рамалью Эанешай шиидхэбэриин үндэһөөр орон дотор тохёолдоһон политическэ байдалда хабаатай асуудалнууд зүблэхэ зүйлдэ табигдана.

СВДП-гэй СЪЕЗД

БОНН. Сүлөөтэ демократическа партиин (СВДП) ээлжээтэ бэшэ съезд январиин 29-дэ Фрейбург хотодо нээгдэбэ. Тэрэ ХДС/ХСС гэдэг консервативна бүлэглэлтэй хамта правительственна коалицида ородог юм. Бундестагта болзорһоо урид, мартын 6-да үнгэргэгдэхэ һунгалтада партиин бэлдэлгэ хадаа съездын гол асуудал болоно.

Мүнөө үедэ СВДП хүшэр хүндэ байдалда ороод байнхай гээд политическэ адаглагшад заана. Социал-демократическа партитай правительственна коалициие таһалжа, христианска демократнуудай тала руу орохые партиин хүтэлбэрилэгшэдэй нёдондо жэлэй сентябрь һарада шиидхэһэн ушартай энэ холбоотой байна.

КАБУЛДА УУЛЗАЛГА БОЛОБО

КАБУЛ. БАХТАР агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Афганистанай Демократическа Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Ш. М. Дост тусхай политическэ хэрэгүүдэй талаар ООН-ой Генеральна секретариин орлогшо Диего Кордовестой уулзаба.

ООН-ой Генеральна секретариин тусхай түлөөлэгшэ байһан туладаа Д. Кордовес Женевэдэ хэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдэй үндэһөөр эндэ ерэһэн байгаа. ДРА-гай ба хабаатай бусад талануудай хоорондо хөөрэлдөөнүүдые хэхэ үндэһэ һуури табиха асуудалые зүбшэн хэлсэһэн байна. Уулзалга үгэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

КОНКУРС СОНОСХОГДОО

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдан, дунда болон найман жэлэй национальна һургуулинуудай һурагшадай дунда зохёол найруулан бэшэхэ республиканска конкурс һаяхан соносхогдобо. Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правленитэй, ВЛКСМ-эй обкомтой хамта республикын Гэгээрэлэй министерство тус конкурсые үнгэргэхэ. Буряад литературада дуратай үхибүүд энэ конкурсдо хабаадаха юм.

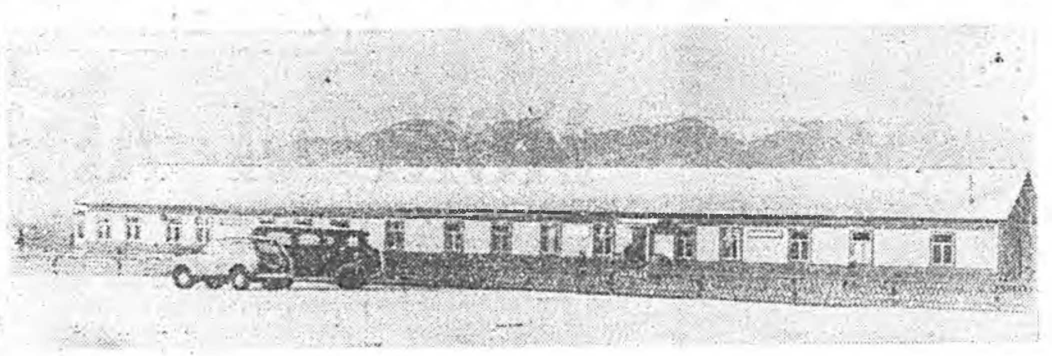
Энэ хүдэлмэриие эмхидхэхэ, методическа туһаламжа хүргэхэ, конкурсын хүдэлмэриие шалгаха үүргэтэй тусхай жюри Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын, арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагуудай, һургуулинуудай дэргэдэ байгуулагдаха юм. Һургуулиин багшанар, ВЛКСМ-эй райкомой, районно болон республиканска газетэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой правлениин гэшүүд, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлгын институдай методистнууд, Гэгээрэлэй министерствын инспекторнүүд тус жюрин бүридэлдэ ороно. Һурагшадай эгээл эрхим хүдэлмэринүүдые республиканска жюри шэлэн абаха, авторнуудтань тусхай шангууд барюулагдаха юм.

Энэ жэлэй январь һараһаа декабрь болотор гурбан шатаар энэ конкурс үнгэргэгдэхэ. 1-дэхи шатадань эгээл эрхим 6 зохёол арадай гэгээрэлэй таһагай дэргэдэхи жюридэ май һара болотор һургуули бүхэн эльгээхэ ёһотой. Харин хоёрдохи шатада арадай гэгээрэлэй таһагай дэргэдэхи жюри эгээл эрхим 4 зохёолые республикын Гэгээрэлэй министерствын дэргэдэхи жюридэ дурадхаха. 3-дахи шатада эгээл эрхим зохёолнууд элирүүлэгдэхэ. РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын Национальна һургуулинуудай эрдэм-шэнжэлгын институдай Буряадай филиалда эгээл эрхим 4 зохёол эльгээгдэхэ юм.

Республикымнай ойн баярта зорюулагдаһан конкурсдо эльгээгдэһэн зохёолнууд тусхай темэнүүдтэй байха. Тодоохойлбол, «Түрэһэн дайдаяа, түрэл нютагаа магтанаб», «Мүнөөнэй совет буряад уран зохёолшодой зохёол сооһоо минии дуратай герой», «Минии ажал—республикымнай ажалда нэмэри», «Эбтэй совет бүлэ соо» гэһэн темэнүүдые элирхэйлхээр хараалагданхай. Тус конкурсдо илагшад тусхай шангуудта хүртэхэ юм.

Хүндэтэ үхибүүд, тус конкурсдо эдэбхитэйгээр хабаадахыетнай уринабди.

Б. ДОРЖИЕВА.

ШЭНЭ БОЛЬНИЦА

Түнхэнэй районой Тооро тосхондо байдаг участково больница шэнэ байрада һаяхан нүүжэ оробо. Ужам салуу энэ байрын нэгэ хахадта 35 оронтой стационар, нүгөө хахадтань 9 кабинедтэй поликлиникэ түбхинэнхэй. Энэ больница Тоорын болон Далахайн сомоной Соведүүдэй газар дайда дээрэ байдаг һуурин, тосхонуудай хүн зониие хангаха юм.

Шэнэ больницын үүдэ татажа ороходо, һаруул, дулаан, ариг сэбэр оршон байдал анхарагдаадхина. Хана болон потолоогынь штукатурилагдажа сагаадагданхай, цонхо болон поолынь аятай хохидоор шэрдэгдэнхэй, ууралаар дулаасуулагдана.

Поликлиникэ соохи кабинедүүдэй олонхинь мүнөөнэй шэнэ орёо нарин аппаратуранuудаар хангагданхай юм. Мүн эндэ шэнэ мебель абтажа табигдаа. Стационарай нэгэ таһалга соо телевизор табигданхай байна.

Энэ больницада бүхыдөө 23 хүн хүдэлнэ. Тэдэнэй нэгэнинь шүдэнэй врач, 10-нинь медицинын дунда мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэд болоно. Тэдэнэй дунда хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалгада бүхы наһаяа зорюулһан, дүршэл ехэтэй хүдэлмэрилэгшэд олон юм.

Тус больницые даагша «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденой кавалер Х. А. Хоренова гушаад жэлэй туршада эндэ хүдэлнэ. Тэрэ дунда мэргэжэлтэй эмшэншье һаа, үбшэ танихаар бэрхэ, ажал хэрэгтээ оролдосотой, хүн зондоо хүндэтэй эхэнэр.

Мүн лэ энэ больницада патронажна сестра С. Ц. Ангархаева, эрхим медсестранар М. А. Хундоева, А. П. Мондодоева, санитарка А. П. Зверева гэгшэд олон жэлэй туршада бэрхээр хүдэлжэ байдаг. Тоорын больницада ажалладаггүйшье һаа, тэрээндэ хабаатай медицинскэ пунктнуудта эрхим һайнаар олон жэлдэ хүдэлжэ байһан фармацевт В. Ц. Токуренова, фельдшер Л. Д. Будаева, санитарка А. А. Черцегова гэгшэдэй нэрые дурдангүй гаража болохогүй.

— Манай участково больница хуушан байрадаа эгээ табин жэл байжа, мүнөө шэнэ байрада оробо гээшэ, — гэжэ тус больницые даагша Ханда Аюшеевна Хоренова хөөрэнэ. — Шэнэ байрада ороһондоо ехэ баяртай байнабди. Мүнөө жэлдэ манда хүдэлхэеэ хоёр врач (терапевт, педиатр), нэмэжэ ерэхэ. Даб дээрэ дутагдалнууд үшөөл бии байна. Ажахын хэрэгсэлнүүдэй байра баригдаха. Эдихэ уһаяа Эрхүү мүрэнһөө зөөнэбди. Үшөө худалдагдажа абтаха юумэн бии. Тиигэбэшье бидэ хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалха талаар һураггүй ехэ хүсэтэй болобобди. Энэ хадаа манай парти болон правительствын хандуулһан анхарал оролдолго мүн гэхэ байнабди.

Тиимэл даа, хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалгада улам ехэ анхарал хандуулха тушаа партиин XXVI съезд дээрэ хараалагдаһан «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа болон социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» дотор хэлээтэй һэм шуу. Тэрэнэй бэелүүлэгдэжэ байһые дээрэ дурсагдагша багахан баримта гэршэлэн харуулна.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Тоорын участково больницын юрэнхы түхэл; медсестра А. П. Мондодоева.

Авторай фото.

Улаан-Үдын П. И. Чайковскиин нэрэмжэ... училищиин концертнэ зал соо совет дуу... хэгшэдэй Бүхэроссиин конкурсын лауреат «... жэ бүлэг шэнэ дуунуудые гүйсэдхөө. Тус б... бэрилэгшэ, композитор А. И. Тартаковски... най корреспондент уулзажа хөөрэлдэһэн б...

«ХҮГЖЭМ— МИНИИ АЖАБАЙ...

МАН... ХӨӨРЭ...

—Александр Иоаннович, хүгжэм найруулан зохёохо намтар тухайгаа манай уншагшадта хөөрэжэ үгыт?

— Хүгжэмдэ ехэ дуратай, хүгжэмые үндэрөөр сэгнэдэг бүлэдэ түрэһэндөө баяртай ябадагби. Дүрбэн наһатайдаа фортепиано дээрэ наадажа һураа һэм. Ерэхэ жэлынь, 1942 оной намар, Москвагай консерваториин дэргэдэхи Түбэй хүгжэмэй һургуулида орожо, баян дүршэлтэй хүгжэмшэдэй, багшанарай хүтэлбэри доро фортепиано гэээшые шудалжа эхилбэб. Дунда һургуули дүүргэһэнэй удаа Москвагай консерваторидо орожо, тэрэл фортепианынгаа мэргэжэлые улам дээшэлүүлжэ, наададаг шадабаряа хурсадхаа бэлэйб. Энэл даа минии намтар гэхэдэ. Тэрэ сагһаа хойшо мүнөө болотор өөрынгөө дуратай хүдэлмэридэ бүхы наһаяа зорюулжа, мэргэжэһэн хүгжэмшэн болоод ябана гээшэ аабзаб даа.

—Танай эмхидхэһэн «Акварели» бүлэг шагнагшад болон уншагшадта миндаһан дээрэ бэшүүлһэн олон дуунуудаараа мэдээжэ. Тиимэһээ өөрынгөө бүлэгэй түүхэтэй танилсуулжа, хүгжэмэй ямар маягые баримталан ябадаг тухайгаа хөөрэжэ үгыт.

— «Акварели» бүлэгэй эмхидхэгдэһээр хорин жэл үнгэрбэ. Мүнөө яһала нэрэ солотой коллектив болохо ябанабди. Тиихэ үедэ, 1963 ондо, Юрий Маликов Михаил Ковалевский хоёр нүхэдтөө хүгжэмэй бүлэг байгуулая гэжэ дурадхаа бэлэйб. Тэдэнэй намайе ехэ халуунаар дэмжэхэдэнь, гурбан хүнһөө бүридэһэн бүлэг байгуулжа, Ю. Маликов контрабасаар, М. Ковалевский барабанаар, би фортепианаар наадажа, түрүүшынгээ концертнүүдые табижа эхилээ һэмди. Манай түрүүшын репертуарта В. Хорощанскиин, Ю. Саульскиин дуунууд, джазай классикын найруулганууд, мүн лэ өөһэдымнай бэшэһэн туршалганууд ороо. Һүүлдэнь М. Ковалевскиин орондо Владимир Макеев ороод, лимбэшэн Александр Ильинэй нэмэхэдэ квартет болоо һэмди. Хэдэн жэлэй үнгэрһэн хойно Юрий Маликов дуу-хүгжэмэй «Самоцветы» гэжэ ансамбль эмхидхэжэ, орон дотороо мэдээжэ болохоһоо гадна, хилын саана суурхаһыень хүгжэмдэ дуратайшуул һайн мэдэхэ байха. Харин А. Ильин Бүхэсоюзна болон уласхоорондын джазай хэдэн фестивальнуудта хабаадалсажа, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Нэгэ бага дүршэлтэй болоһон хойноо 1975 ондо хэдэн залуу хүгжэмшэдые урижа, «Акварели» бүлэг эмхидхээ һэм.

— Юундэ иимэ нэрэ бүлэгтнай абаа гээшэб?

— Акварели гээшэ олон үнгэнүүдһээ бүридэһэн уһан шэрэ болоно. Бидэнэр хүгжэмэй баян «үнгэнүүдые» шагнагшадта харуулха зорилготойгоор иимэ нэрэ үгөө гээшэбди. 1976... үнгэрһэн сов... гүйсэдхэгшэдэй... нэгэдэхи кон... дай нэрэ зэр... шэглэл абаһ... лээ. Энэ гол... мүнөөшье сах...

— Мүнөө ... дуунууд туха... бодомжолдогбт...

— Эстрады... жэмэй эгээн ... лоно гэжэ то... дуунууд хэдэн... соо хүн зоной ... байдаг. Нүгөө ... нэгэ үдэр я... дүүрэшэхэ. Т... хүгжэмшэд ... эрилтэһээ нэг... ябаха ёһото... һаядаа Давид... дуунуудай «... миндаһан гар... шэгдэһэн дуун... дай мүнөөнэй ... урдишалан хан... наб. Тэрэ ... шүүлһэн «Юу... гүүд болоноб» ... ци манай бүл... пертуарта оро...

—Һүүлэй ... доторнай дж... дэлгэрэнгыгээр ... на. Ганса джа... нуудые гүйсэ... олошороо. Ал... нович, энээн ... һананат?

— Нэгэ үед... тиимэ дэлгэр... һүүдэртэ гэ... һэн. Теэд бү... мэн хүдэлжэ... ydаг. Тиимэһ... хүгжэхэ саг ... сикын эхиндэ ... хүгжэмүүд бай... радын эхин ... оробо гэхэдэ ... рээгүй байхаб ... дотор джаз х... сэдхэдэг бэл... лэгүүд бии бо... бэл, Л. Чижи... Г. Лукьяновай ... Козловой «А... һаяхан Улаа... «Слайды» гэх... дын үргэн ... джазай дахин ... раһанда би б...

— Хүгжэм... таа юу хэхэ ...

— Ном унш... даар ябаха, ... мын театрнуу... ратайб. Эдэ ... хүдэлмэридэ е...

— Алексан... залуу хүгжэм... шуулда юун г... нат?

— Хүгжэм... хээр хандахые... Хэрбээ хүгжэм... һаяа зорюул... хүгжэм гээшэ ... ри гэжэ мэд... гэһэн ойлгосо... ритай юм. Нэг... жэмдэ дуратай... сынгээ талаар ... дэхэ гэхэ м... хүгжэмдэ үнэ... дагты.

Б. ДАМБАР...

СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ

СОВЕТ СПОРТЫН ЭРХИМ ТҮЛӨӨЛЭГШЭД

ОЮУН БЭЛИГЭЙ ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Майя Чибурданидзе гурбатайдаа уншажа һураа һэн. Тиихэдээ уншаһан, сээжэлдэһэн юумэеэ огто мартадаггүй байһанаа харуулдаг бэлэй. Табатайдаа һургуулида оробо.

Грузин агроном Григорий Чибурданидзе болон багша Нелли Хурцидзе гэгшэдэй бүлын бүхы үхибүүд шатарта дуратай байгаа. Тиимэһээ одхон басаган Маяын эртэ урдын энэ наадаар һонирхоһониинь гайхалтайшье бэшэ һааб даа. Политехническэ институтда һуража байһан эгэшэеэ найматайхан Майя шүүдэг болобо. Удаань тэрэ түрэл Кутанси хотодохи Пионернүүдэй ордондо шатарай кружогто ябадаг болоходоо, амжалтануудые түргөөр туйлаһан байгаа. Нэгэтэ үдэшэлэн үһэндөө һэмбэгэрхэн бантнуудтай заахан басаганай ерэжэ, шатар наадахые дурадхаһыень «Кутанси» гэжэ городской газетын редакцида мүнөөшье болотор һайн һанадаг юм. Үхибүүнэй дурадхажа байхадань арсаха аалши? Тиихэдээ тэрэ журналистнууд-шатаршадые бултыень шүүһэн байгаа. Энэ наадан тухайдаа дурасхаал болгожо, газетын редакторай орлогшо дэлхэйн чемпионка Нона Гаприндашвилиин фото-зурагые Майяда бэлэглээ һэн. Ара таладань ингэжэ бэшэһэн байгаа: «Майяда, ерээдүйн чемпионкодо, 1969 оной июлиин 9».

«Мэдэлшэн» болохые журналист хүсөөгүй һааб даа. Гэбэшье юһэн жэлэй үнгэрхэдэ, 1978 ондо, Кутанси хотын һурагша басаган Майя Чибурданидзе үнөөхи Нона Гаприндашвилиие илан, эхэнэрнүүдэй дундаһаа шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа.

Тиихэдэ тэрэ 17-той боложо ябаа. Тэрэнэй урда тээ хэншье иимэ эдир наһандаа дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөөгүй байгаа бшуу.

Юһэтэйдөө тэрэ һурагшадай бүхэсоюзна мүрысөөндэ хабаадаа һэн. Уданшьегүй тэрэ һурагшадай дундаһаа Грузиин чемпионадта илажа гараба. Энэ үедэ Майя Чибурданидзиин Тбилисидэ ажаһуудаг боложо, Вахтанг Карселадзиин шатарай һургуулида ябадаг болоһон ушарынь тэрэнэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэһэнниинь арсашагүй. Эдир бэлигтэнэй мэргэжэл шадабари эгээл эндэ мүлигдэдэг байһан юм. Зугдиди хотын һурагша Нона Гаприндашвилиин бэлиг шадабари эгээл эндэ тодороо һэн.

Майяын бэлиг шадабари айхабтар ехэ һэн. Манай элитэ мэдээжэ тренернүүдэй нэгэн Михаил Шишов тиихэдэ ингэжэ тэмдэглэһэн байгаа: «40 жэлэй хугасаа соо багшалха үедэмни хэдэн мянган эдир шатаршад һураһан байна. Теэд Майя шэнги иимэ бэлигтэй бэрхэ басагантай уулзаагүйб... Майя Чибурданидзе хадаа тон онсо өөрын мэргэжэл шадабаритай, бэлигтэй бэрхэ шатаршан болоно. Тэрэ шатар наадые тон һайнаар ойлгодог, хюлгэ дээрэ боложо байһан тэмсэлые һайнаар харадаг, наадажа байха үедөө олон тоото вариантнуудые наринаар бодомжолжо үзэдэг хүн юм».

Удаадахи жэлнүүдэй мүрысөөнүүд шатарай багшын хэлэһэн үгын тон зүб байһые батална. Хүлеэгдээгүй ушар тохёолдоһоншье байха. Илангаяа Тбилисидэ һонирхолтой ушар болоо һэн. Совет болон Югославиин суглуулагдамал командануудай нүхэд ёһоной мүрысөөндэ Югославиин түлөө эхэнэрнүүдэй дундаһаа ороной чемпионка Власта Калхбренер, харин СССР-эй түлөө 12-тойхон Майя наадаа һэн. Тбилисиин һурагша басагые бэлэхэнээр шүүжэ, командадаа үнэтэ очконуудые абахаар найдажа байһанаа шоунгүй, айлшаднай иимэ балшар бағахан үхибүүн наадаха юм гэжэ мэдээгүй байгаабди, теэд яахаб даа гэһэншүүгээр айлшаднай хүлисэл гуйба. Зүгөөр Майя бүхы дүрбэн партидаа уласхоорондын мастерые шүүжэ, ехэ амжалта туйлаа һэн. 13-тай басаган шатараар спортын мастерай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа. Иимэ ушар түүхэдэ үзэгдөөгүй юм.

Он жэлнүүд үнгэрбэ... 1976 ондо Майя Гарик Каспаровтай хамта залуушуулай дундаһаа СССР-эй чемпионой алтан медаляар шагнагдаа һэн. Хойто жэлынь 16-тай тэрэ ехэшүүлэй дундаһаа СССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа. Тобшолбол, дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө Грузиин курортно хотодо —Пицундада дэлхэйн чемпионка Нона Гаприндашвили болон эдир шатаршан Майя Чибурданидзиин наадажа эхилхэдэнь, һонирхолтой шанга, хүлеэгдээгүй ушараар баян байха аабза гэжэ шатарта дуратайшуул хүлеэгээ һэн. Эрэшүүлэй дунда гроссмейстерэй нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Ноные гэнтэ хэн нэгэн илажа гараха юм гэжэ мэргэжэлтэд, гроссмейстернүүд, мастернууд ой ухаандаашье оруулаагүй байгаа. Нана Александрия, Нана Иоселиани, Нино Гуриели мэтын бэлигтэй бэрхэ шатарша басагадые һурган гаргаһан Грузиин шатарай һургуулиин түлөөлэгшэ бэшэ байгаа һаань, Майяын амжалта туйлаха аргатай байһан тухай хүнүүд балай бодомжолхошьегүй һэн.

1981 ондо Майя Чибурданидзе дэлхэйн чемпионадта Нана Александриятай наадажа, үндэр нэрэ зэргээ сахин хамгаалпан байгаа. Тэдэнэй уулзалга тэнсэлгээр дүүрэбэ — 8:8.

«Зохёохы талаһаань абажа харабал, мүрысөөнэй дүнгүүдээр сэдьхэлээ хананагүйб, — гэжэ чемпионка өөрынгөө наадан тухай шүүмжэлхыгээр хэлээ һэн. —Нана эрхим һайнаар бэлдэһэн байгаа».

Нона Гаприндашвилиин һүүлээр Майя эрэшүүлэй мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, элитэ мэдээжэ гроссмейстернүүдые, мастернуудые шүүжэ захалһан юм. Жэшээнь, тэрэ нэгэдэхи лигидэ эрэшүүлэй СССР-эй чемпионадай түгэсхэлэй мүрысөөндэ удаа дараалан хоёр дахин гараһан байгаа. Олон тоото эрэшүүл энээн тухай бодомжолдог шуу. 1980 ондо Таллинда болоһон шалэн абалгын мүрысөөндэ 4 гроссмейстерые, 10 мастерые ахижа гараад, тэрэ хоёрдохи һуури эзэлээ һэн.

Нона Гаприндашвилиин һүүлээр дэлхэйн чемпионка эрэшүүлэй уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ һайнаар хабаадана. Жэшээнь, недондо жэл тэрэ Югославиин Винковци хотодо һайнаар наадажа, 7-һоо 5 очко абаһан байгаа. Уласхоорондын гроссмейстернүүд, уласхоорондын мастернууд тэдэнэй дунда олон байгаа. Тэдэнэй зариманиинь Майяда хүндэтэйгөөр харгы гаргажа үгэхэ баатай болобо!

Уданшьегүй Майя дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө ээлжээтэ наадаанда хабаадаха. Совет гү, али гадаадын эхэнэр шатаршанай илажа гаража байһыень урдишалан тааха гээшэ хүшэр бэрхэшээлтэй. Грузин басагадай нэгэниинь лэ энэ нэрэ хүндэдэ хүртэхэ байха гэжэ дэлхэйн чемпионка тоолоно. Энэ удаада Тбилисиин медицинын институдай студентка Майя Чибурданидзе теоретическэ талаараа бүри һайнаар бэлдэхэ хүсэлэнтэй.

Тэрэнэй өөрсэ оюун бэлиг гүйсэд тодороогүй. Тэрэнэй тодорхойлон хэлэдэгэй ёһоор, эртэ урдын энэ наадаанда—дуратай искусстводань —шэнэ амжалтанууд Майяые хүлеэнэ гэжэ мэргэжэлтэд тоолоно.

Юрий ЗУЕВ.
(АПН).

ҺАЙНААР ХАНГАНА

Үнгэржэ байһан үбэлэй үедэ малшадые комплекснoop хангалгын арбан хоногто Бага-Куналейн соёлшод эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Тушаан абалгын комплексно пунктын, ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг комбинадай хүдэлмэрилэгшэд Гутай нютагта ажаһуудаг һаалишадта, хонишодто, гахайшадта ошожо, тэдэнэрһээ хубсаһа хунар оёхо захилнуудые абаа. Мүн лэ трикотажна, арһан хубсаһа худалдаа. Бага-Куналейн сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, «Знание» бүлгэмэй лектор Л. А. Юдина үзэл сурталай асуудалаар лекци уншаба. Удаань агитбригадынхид концерт харуулжа, малшадые баясуулаа.

Номуудай, киногой, политическэ үдэрнүүд, тэрэшэлэн ажахымнай агитбригадануудай концертнүүд һаядаа үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Л. СМОЛИНА.
Бэшүүрэй район.

ХАЛУУН АРШААНҺАА УНДАЛАЯ

Хүн бүхэнэй бэе махабадада аршаан булагуудай ундан һайн нүлөө үзүүлдэг, хүсэ шадал нэмээдэг гээшэ. Тиимэһээ ажалшад ээлжээтэ амаралтаяа эдэ аршаануудта үнгэргэдэг, бэеэ аргалдаг, эмшэлдэг. «Аршаан», «Ессентуки», «Кука», «Дарасун» гэхэ мэтэ ундануудһаа эльгэн, зүрхэн, бөөрэ, хотын болон бусад үбшэн эдэгэдэг. Республикын магазинуудта Түнхэнэй «Аршаан» наймаалагдадаг болонхой. Түнхэнэй аршаан амһарталдаг цехтэ 32 хүн хүдэлдэг. Тус цехэй хүдэлмэрилэгшэд жэлдээ гурбан миллион шахуу шэл аршаан наймаанда эльгээнэ.

— Хүйтэн аршааниие халуун аршаанай газтай холижо амһарталнабди. Булагһаа соргоор дамжуулагдаһан аршаан 43—45 градус халуун, газтай байдаг. Энэ газ тусхай аппарадаар хүйтэн аршаантай холигдоод, шэл амһарта руу юулэгдэнэ, — гэжэ цехэй лаборантка Александра Дмитриевна Одностронцева хөөрэнэ. — Нэгэ халаанда 6—8 мянган шэл аршаан амһарталагдана.

Цехэй түрүү хүдэлмэрилэгшэд — Валентина Иннокентьевна Шубинагай, Анатолий Иванович Ерёминой хүтэлбэрилдэг слесарьнүүдэй бригадын гэшүүд—үндэр бүтээсэтэ ажалаараа суурхана. Шубинагай бригадын найман гэшүүд халаан бүриингөө даабари ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Коллектив соогоо алтан гартай мэргэжэлтэ гэжэ суурхаһан А. И. Ереминой ударидадаг слесарьнууд аршаан дамжуулдаг түмэр соргонуудай хододоо ариг сэбэр байхын хойноһоо оролдоно.

Т. БАДМАИН.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

УРИЛДААН, САГААЛСА БУУДАЛГА

Биатлоноор «Труд» бүлгэмэй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэрэгдэһэн мүрысөөндэ Улаан-Үдэ, Гусиноозерск хотонуудай, Онохой тосхоной, «Локомотив», «Буревестник» бүлгэмүүдэй, хотын предприятинууд, эмхи зургаануудай олон тоото спортсменүүд хабаадалсаба. Спортын оборонно удха шанартай энэ мүрысөөн манай республикада хүгжэжэ эхилһэнниинь һайшаалтай. Һүүлэй үедэ биатлоной мүрысөөндэ «Буревестник», «Труд», «Локомотив» бүлгэмүүдэй спортсменүүд республика, зоно соогоо мүрысэхэһөө гадна Россиин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ хабаадаха шадабаритай болоһон байна.

Буряадай АССР-эй нэрэ солые СССР-эй спортын мастерта кандидадууд Сергей Горшков, Владимир Беломестнов, Александр Шайдуров, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студентнэр, мастерта кандидадууд Сергей Матвеев, Валерий Славогородский, Железнодорожно техникумэй һурагшад, нэгэдэхи разрядай спортсменүүд Сергей Мараев, Виктор Федосеев, лесотехникумэй һурагша Андрей Абраков болон бусад хамгаална. Эдэнэрэй дундаһаа СССР-эй спортын мастернууд урган гараха гэжэ хүлеэгдэнэ.

Спортсмен богони саг соо зай гаталха, сагаалса мэргэнээр буудажа шадаха ёһотой болоно гээшэ. Дээрэ нэрлэгдэһэн спортсменүүд эдэ эрилтэнүүдые ядабаригүй дүүргэжэ гарадаг болоо. Арбан километрэй зайда хоёр удаа сагаалса буудалгатайгаар һаяхана үнгэргэгдэһэн урилдаанда «Труд» бүлгэмэй инструктор Александр Шайдуров түрүүлээ. Тэрэ зайгаа 41 минута 01 секунда гаталһан юм. Сагаалса буудахадаа тэрэ нэгэл дахин тудаагүй. Железнодорожно болон лесотехникумүүдэй һурагшад Александр Пухов, Владимир Беломестнов гэгшэд хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлээ.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр 3×5 гэһэн эстафетэ дамжуулгада нарин сэмбын комбинадан, «Локомотив» бүлгэмэй командануудай дунда шанга тулалдаан болоо. Нарин сэмбын комбинадай Александр Шайдуров, «Локомотиван» Александр Пухов гэгшэд түрүүшын хоёр һуури эзэлээ. Прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй команда гурбадахи һуури эзэлһэн байба. Удаань эдэнэр оор хоорондоо түрүү һуури эзэлхын түлөө 15 километрэй зайда урилдаһан байна. Эндэ Александр Шайдуров, Александр Грешилов, Сергей Горшков гэгшэд үетэн нүхэд сооһоо шалгаржа, түрүүшын гурбан һуури эзэлээ.

Эхэнэрнүүдэй мүрысөөндэ прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй түлөөлэгшэ Анна Хабалова эрхим байба. Удаадахи һууриие Алас-Дурна зүгэй зоной бронзо медальда хүртэһэн Надежда Лопатина эзэлбэ.

Гурбан үдэрэй туршада үргэлжэлһэн мүрысөөнэй дүн гаргахада, нарин сэмбын комбинадай команда нэгэдэхи, Гусиноозерскын барилгын управлениин, лесотехникумэй командануд удаадахи һууринуудые эзэлһэн байна. «Эгээл мэргэн буудагша» гэһэн тусхай шанда Александр Грешилов хүртөө. Тэрэ дүшэ дахин буудахадаа табыень лэ алдаһан байгаа.

Түрүү һуури эзэлһэн спортсменүүдһээ «Труд» бүлгэмэй суглуулагдамал команда бүридхэгдэбэ. Тиин эрэшүүл Мурманск хотодо Россиин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө февраль һарада болохо мүрысөөндэ хабаадаха юм. Тиихэдэ эдиршүүл Красноярска хизаарай Дивногорск хотодо апрель һарада үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ ошохоор һуралсал һорилгоёо эдэ үдэрнүүдтэ гаража эхилбэ.

В. ДЕНИСОВ,
мүрысөөнэй судья.
Б. ЦЫРЕМПИЛОВ,
манай корр.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. Ю. В. Андроповой Москвагай станок бүтээгшэдтэй уулзалга. —ТАСС-ай материал. Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо. «Республикынгаа ойдо — эршэтэ ажал» — корреспонденцинүүдэй суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. Журам, арьбалалта, алмалта. «Вагонуудые миин байлгахагүй» — В. Цыганковой статья. Шухала асуудал. «Хүдөөгэй һуралсалай һайн, муу талануудъ» —Н. Даниловай статья. Түрүү дүй дүршэлэй һургуули. «Шэнээр эмхидхэгдэһэн ажал» —(«Сельский механизатор» журналһаа).

Гурбадахи хуудаһанда. «Ленинскэ үзэл сурталай тэмсэлшэ» — Д. Сүхэ-Баатарай 90 жэл... лын саанаһаа...

Дүрбэдэхи ... Спортын һони... онсо ондоогоор... гаа». — В. ... һэн хөөрэлдөө... рын хэшээл — ... «Болоһон хэр... нан дурсан» — ... очерк. Нютаг... нин. Мэдээсэл... холнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — Д. Шостакович. «Фортепиано дээрэ наадагдаха 1-дэхи соната». 10.10—«Время для размышлений» — телевизионно уран һайханай фильм. 11.15 — «Аяншалагшадай клуб». 12.15 — «Сагаан үбэлэй дуунууд». Латвиин телевидени болон радиогой хүүгэдэй дуунай ансамбль гүйсэдхэхэ. 12.35 — Шэнэ һонин. (12.40 час хүрэтэр). 16.10 — Шэнэ һонин. 16.25 —«Сибирский Корчагин» — баримтата фильм. 16.35 — «Шинии ленинскэ библиотекэ». 17.00 — «В. А. Фаворскиин мастерской соо».

Улаан-Үдэ. 18.00 — Сүхэ-Баатарай түрэһөөр 90 жэлэй ойдо. «Хани барисаанай эшэ үндэһэн». 18.30 — «Байгал».

Москва. 19.00 — «Дохёогоо үгэгты, горнистнууд!». 19.45— «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 20.35 — Сталинградтахи байлдаанай 40 жэлэй ойдо. «Корпус генерала Шубникова» —уран һайханай фильм. 22.00 —«Время». 22.35 — «Согтой хүхюун үхибүүд». 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — Немец хэлэн. 13.35 — Юрэнхы биологи. 9-дэхи класс. «Хүгжэлтын гол шэглэлнүүд». 14.05 — «Таанадта, түрэлхид!». 14.35 — Географи. 7-дохи класс. «Карпат. Крым. Кавказ». 15.05 — «Сергей Орловой уран шүлэг». 15.35 — «ПТУ-да ямар мэргэжэлнүүдтэ хайшан гэжэ һургадаг бэ?». 16.05 — Вс. Вишневский. «Оптимистическэ трагеди». 16.50 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 1... холнууд. 17.05 ... и аппараты ... водств».

Москва. 18.00 ... струментнүүдэй ... концерт (ВНР). ... гэдэндэ хабаа...

Улаан-Үдэ. ... кутсктелефильм... 19.50 —« Таа... нууд болон по... нууд». 20.10 —... ленный в буд... тата фильм.

Москва. 21.00 ... нойрсогты, б... дитэ экран». 2... инструментнүүд... жэм». (1-дэхи ... 22.00 — «Время... финя де Мон... визионно олон... һайханай филь... та» — 3-дахи... Хоккейгээр СС... нат. «Динамо»...

Реда...
Р. Б. Г...

БАЯРАЙ АМЖАЛТА

Эдиршүүлэй дунда шатараар «Спартак» бүлгэмэй Россиин соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Калинин хотодо болобо. Россиин Федерациин олон область, хизаар болон автономито республикын 36 эдир хүбүүд (3-ниинь спортын мастерта кандидат), 24 басагад энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Хүбүүд швейцарска гуримаар 9 наада үнгэргэбэ. Мүрысөөнэй дүнгүүдээр Воронеж хотын спортын мастерта кандидат Александр Шарапов 9-һөө 7,5 очко абажа, Россиин соведэй чемпион болоо. Барнаул хотын мастерта кандидат В. Зизевских мүн лэ эды очко абабашье, коэффициентээрээ хоёрдохи һууриида гараһан байна.

Улаан-Үдын 25-дахи һургуулиин 10-дахи классай һурагша Баяр Буруев һүбэлгэн бэрхээр наадажа, А. Смирнов (Ижевск), Э. Мухаметов (Омск) гэгшэдтэй хамта 3—5-дахи һууринуудые хубаалдаһан байха юм. Тиигэжэ Б. Буруев спортын мастерта кандидадай балл дүүргэбэ.

—Энэ хадаа манай республикын бэрхэ эдир шатарша хүбүүнэй туйлаһан үшөө нэгэ ехэ амжалта болоно. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэ бүри һайнаар наадаха аргатай байгаа. Гэбэшье зарим партинуудтаа бүхы арга хабаяа гүйсэд хэрэглэжэ шадаагүй,—гэжэ Улаан-Үдын хүүгэдэй спортын 8-дахи һургуулиин тренер А. Шагжиев хөөрэнэ.

Басагадай дундаһаа Яхадай АССР-эй түлөөлэгшэ, спортын мастерта кандидат Ирина Дементьева илалта туйлаһан байна. Манай республикын нэрэ хүндые хамгаалһан 42-дохи һургуулиин 8-дахи классай һурагша Дарима Абзаева 4 очкотойгоор дундуур һуури эзэлбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2. 54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62 62, отв. секретарь—2-50-25, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2 56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта —2-69-58, культуры и школ —2-60-21, информации —2-34-05, переводов —2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро — 2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типограф... ственного комитета Бурятск... делам издательств полиграф... ной торговли.
Н-01303. Заказ № 27. Изд...